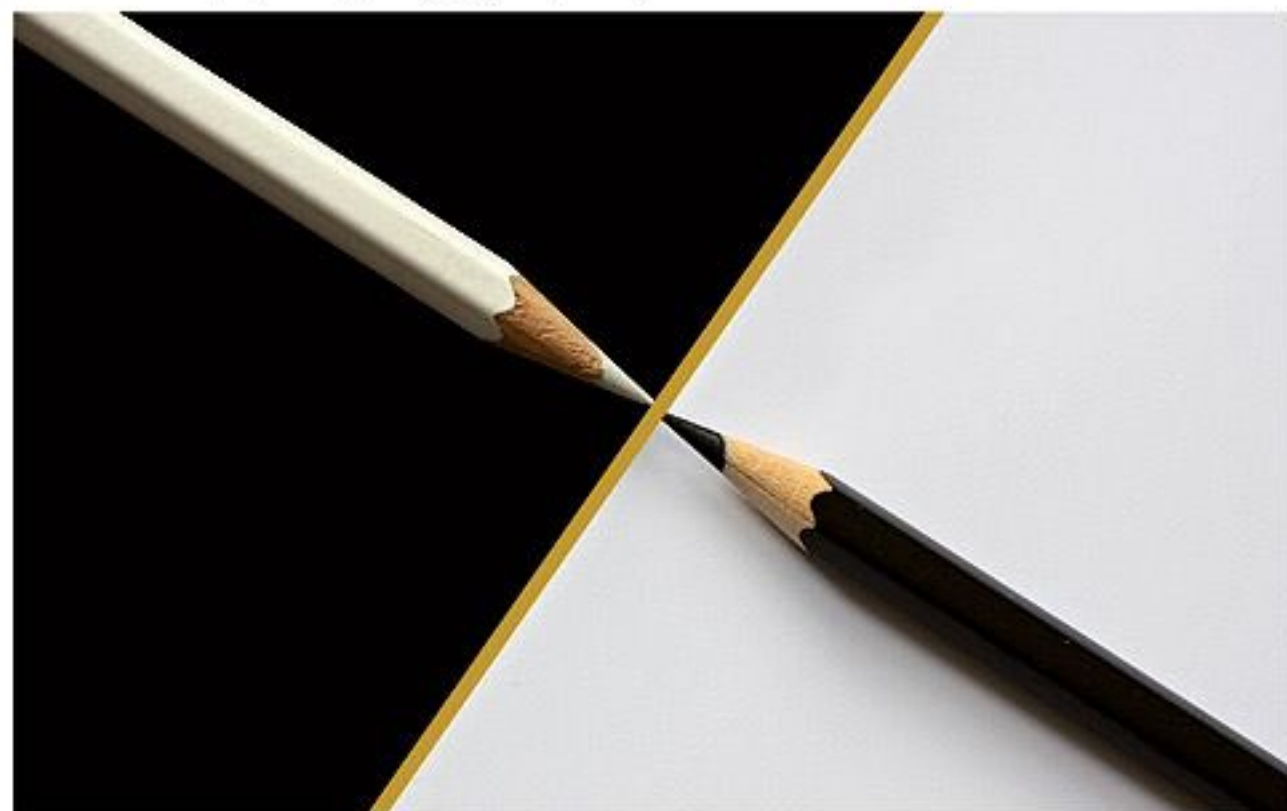

Η καταστατική ελευθερία στην Ανώνυμη Εταιρεία

- Σκοπιμότητα νομοθετικής κατοχύρωσης
- Η «μεσότητα» του ελληνικού δικαίου
- Όρια καταστατικής ελευθερίας
- Υποχρεωτικό - προαιρετικό περιεχόμενο καταστατικού κατά τον ΚΝ 2190/1920

Διεύθυνση Σειράς: Ευάγγελος Εμμ. Περάκης

Η ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

- Σκοπιμότητα νομοθετικής κατοχύρωσης
- Η «μεσότητα» του ελληνικού δικαίου
- Όρια καταστατικής ελευθερίας
- Υποχρεωτικό - προαιρετικό περιεχόμενο καταστατικού κατά τον κ.ν. 2190/1920

Η Καταστατική Ελευθερία στην Ανώνυμη Εταιρεία
Ηρώ Ι. Σταματάκη

ISBN 978-960-562-329-6

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Γιάννης Μαμαλούκος
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Χρύσα Ζαργιαννάκη
Παραγωγή:	NB Production AM081014M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομικάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομικάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

member of Europe's 500
dynamis enterprises

Committed to excellence

Η ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

- Σκοπιμότητα νομοθετικής κατοχύρωσης
- Η «μεσότητα» του ελληνικού δικαίου
- Όρια καταστατικής ελευθερίας
- Υποχρεωτικό - προαιρετικό περιεχόμενο καταστατικού κατά τον κ.ν. 2190/1920

Διεύθυνση Σειράς: Ευάγγελος Εμμ. Περάκης

Contractual freedom in the Société Anonyme
Iro I. Stamataki

ISBN 978-960-562-329-6

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

© 2014, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Στους γονείς μου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν βιβλίο συνιστά δημοσίευση της διδακτορικής διατριβής μου, που εγκρίθηκε από τη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών τον Απρίλιο του 2014. Η σχετική έρευνα διενεργήθηκε στις βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Πανεπιστημίου Χαϊδελβέργης. Η βιβλιογραφία έχει ενημερωθεί μέχρι τον Αύγουστο του 2014. Διευκρινίζεται ότι στην παρούσα μελέτη υιοθετείται η γραφή της λέξης «εταιρεία» (με έψιλον γιώτα), η οποία θεωρείται ετυμολογικά ορθότερη.

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται κατά κύριο λόγο στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Ευάγγελο Περάκη, ο οποίος καθ' όλη τη διάρκεια συγγραφής της διατριβής ήταν παρών με τη διακριτικότητα, την ευγένεια και τη γενναιοδωρία του και πάντοτε διαθέσιμος και σε ετοιμότητα για συζήτηση επί του υπό εξέταση θέματος. Του είμαι βαθύτατα ευγνώμων που ανέλαβε την επίβλεψη της διατριβής μου και φρόντισε για τη δημοσίευσή της.

Ευχαριστώ, επίσης, τα υπόλοιπα μέλη της επταμελούς επιτροπής, κ.κ. Δημήτρη Τζουγανάτο, Ηλία Σουφλερό, Γιώργο Μιχαλόπουλο, Γιώργο Σωτηρόπουλο, Λία Αθανασίου και Αλεξάνδρα Μικρουλέα, διότι με τη γόνιμη κριτική και τα ευπρόσδεκτα σχόλιά τους συνέβαλαν στην οριστικοποίηση του παρόντος βιβλίου.

Θα αποτελούσε παράλειψη να μην ευχαριστήσω τον κ. Γιάννη Κελεμένη, διευθύνοντα εταίρο της δικηγορικής εταιρείας «Κελεμένης & Συνεργάτες», για τη συμπαράστασή του καθ' όλη τη διάρκεια συγγραφής της διατριβής μου και μέχρι την έγκρισή της. Χάρη στην κατανόηση και την εν γένει ευαισθησία του σε θέματα σπουδών, κατάφερα να συνδυάσω εργασία και έρευνα και να ολοκληρώσω αυτή την προσπάθειά μου.

Το μεγαλύτερο ευχαριστώ οφείλεται, βέβαια, στους γονείς μου για την άνευ όρων στήριξη σε κάθε μου βήμα. Το παρόν βιβλίο αφιερώνεται σε αυτούς ως ένδειξη της αμέριστης ευγνωμοσύνης και αγάπης μου.

Ηρώ Ι. Σταματάκη

Σεπτέμβριος 2014

«[...] Σε τελική ανάλυση, η ελευθερία των συμβάσεων αποτελεί όχι απλώς επιλογή ενός συστήματος, αποτελεί ομολογία [...] του νομοθέτου [...] ότι [...] δεν είναι σε θέση να περιλάβει την ποικιλία της ζωής [...] στις τρεις αράδες ή στις 300 σελίδες των διατάξεων. Η ποικιλία της ζωής θα είναι πάντοτε μεγαλύτερη. [...] Θα είναι μια ποικιλία η οποία θα είναι απρόβλεπτη και θα μπορεί να μεταβάλλεται. Αυτή η ελευθερία των συμβάσεων, συνεπώς, τελικά εξασφαλίζει [...] την προσαρμογή των νομικών τύπων στην ποικιλία [...] και την [...] εξέλιξη της ζωής, η οποία, όπως συχνά ελέχθη, προχωράει πιο γρήγορα από το νομοθέτη.

[...] Απλώς δεν έχομε το κουράγιο, ούτε οι νομοθέτες ούτε οι θεωρητικοί, [...] να πούμε [...] ότι η εποχή του αυστηρού δικαίου, του αναγκαστικού δικαίου έχει παρέλθει και στον τομέα της ανώνυμης εταιρείας.»

Λεωνίδας Γεωργακόπουλος, εις: 13^ο Πανελλήνιο Συνέδριο
Εμπορικού Δικαίου, σελ. 553 επ., σελ. 557-558.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	XXIII
----------------------	-------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

I. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	1
II. ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΩΝ ΡΗΤΡΩΝ	3
III. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	4
IV. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ	5
V. ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΜΕΣΩ ΕΞΩΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ	10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	17
II. ΤΑ ΑΠΩΤΕΡΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
§ 1. Η αυστηρότητα του καταστατικού κατά το γερμανικό δίκαιο	17
A. Το άρθρο 23 παρ. 5 AktG	17
(α) Η νομοθετική διάταξη	17
(β) Οι αποκλίνουσες καταστατικές ρήτρες	18
(γ) Οι συμπληρωτικές καταστατικές ρήτρες	19
B. Η αρχή της αυστηρότητας του καταστατικού	20
(α) Εννοιολογική οριοθέτηση	20
(β) Δικαιολογητική βάση	21
(γ) Κριτική	21
(δ) Συμπερασματικές σκέψεις	25
§ 2. Η πλήρης καταστατική ελευθερία του αγγλοαμερικανικού δικαίου	26
A. Η αυτονόμητη αρχή του αγγλικού δικαίου	26
(α) Η έλλειψη νομοθετικής ρύθμισης	26

(β) Τα πρότυπα καταστατικά	27
B. Η ρυθμιστική ευκαμψία του αμερικανικού δικαίου	28
(α) Εισαγωγικές παρατηρήσεις	28
(β) Βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις	29
(i) Πρότυπος Εταιρικός Νόμος	29
(ii) Κώδικας του Delaware	30
(γ) Η διαμάχη για τη φύση της εταιρείας	31
(i) Η θεωρία για την αμιγώς συμβατική φύση της εταιρείας	31
(ii) Η αμφισβήτηση της αμιγώς συμβατικής φύσης της εταιρείας	33
(iii) Συμπερασματικές σκέψεις	34
 III. Η ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ	
§ 1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	35
§ 2. Καταστατική αυστηρότητα	35
A. Βελγικό δίκαιο	35
B. Γαλλικό δίκαιο	36
Γ. Ιταλικό δίκαιο	38
§ 3. Ρυθμιστική ευκαμψία στη διαμόρφωση του καταστατικού	39
A. Ελβετικό δίκαιο	39
B. Ισπανικό δίκαιο	39
Γ. Ολλανδικό δίκαιο	40
 IV. Η ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	
§ 1. Οι κεφαλαιουχικές εταιρείες του ευρωπαϊκού δικαίου	41
§ 2. Η Societas Europaea	41
A. Εννοιολογική οριοθέτηση – Νομοθετικό πλαίσιο	41
B. Εφαρμοστέο δίκαιο και καταστατική ελευθερία στην SE	42
§ 3. Η Societas Privata Europaea	44
A. Εννοιολογική οριοθέτηση	44
B. Το εφαρμοστέο δίκαιο στην SPE	45
Γ. Η καταστατική ελευθερία στην SPE	46
(α) Το ελάχιστο υποχρεωτικό περιεχόμενο του καταστατικού	46
(β) Σχολιασμός της ρύθμισης	48
(i) «Δέσμια εντολή προς ρύθμιση»	48
(ii) Κριτική	49
 V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: Σκοπιμότητα νομοθετικής κατοχύρωσης της καταστατικής ελευθερίας	
	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	55
II. Ο ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	
§ 1. Δικαιολογητικοί λόγοι	56
§ 2. Αμφισβήτηση	62
§ 3. Συμπέρασμα	63
III. Η ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗ «ΜΙΚΡΗ» ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΙΣΗΓΜΕΝΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	
§ 1. Η θέση της θεωρίας	64
§ 2. Η καταστατική ελευθερία στη «μικρή» ανώνυμη εταιρεία	65
Α. Εννοιολογική οριοθέτηση της «μικρής» ανώνυμης εταιρείας	65
Β. Η καταστατική ελευθερία στη «μικρή» ανώνυμη εταιρεία	69
§ 3. Η καταστατική ελευθερία στην εισηγμένη ανώνυμη εταιρεία	69
Α. Εννοιολογική οριοθέτηση της εισηγμένης ανώνυμης εταιρείας και το «ειδικό δίκαιο» που τη διέπει	69
Β. Τα όρια της καταστατικής ελευθερίας στην εισηγμένη ανώνυμη εταιρεία	72
(α) <i>Ειδικές ρυθμίσεις του κ.ν. 2190/1920</i>	73
(β) <i>Το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς</i>	73
(γ) <i>Ο «ανοικτός» χαρακτήρας της εισηγμένης ανώνυμης εταιρείας</i>	74
§ 4. Συμπέρασμα	75
§ 5. Η καταστατική ελευθερία στις «ανώνυμες εταιρείες ειδικού σκοπού»	75
IV. Η ΧΑΡΑΞΗ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	
§ 1. Το γράμμα του κ.ν. 2190/1920 – Η έλλειψη γενικής ρήτρας	76
§ 2. Η ιστορική ερμηνεία των νομοθετικών διατάξεων που διέπουν την ανώνυμη εταιρεία	78
Α. Η ιστορική ερμηνεία του άρθρου 2 του κ.ν. 2190/1920	78
Β. Η ιστορική ερμηνεία του ν. 3604/2007	81
§ 3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα: Η «αμνηχανία» του ελληνικού δικαίου	82

§ 4. Η συστηματική ερμηνεία των νομοθετικών διατάξεων που διέπουν την ανώνυμη εταιρεία	83
Α. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	83
Β. Οι υποστηριζόμενες από τη θεωρία απόψεις	84
Γ. Κριτική – Ιδία θέση	88
§ 5. Ειδικά θέματα	95
Α. Η «τυπολογία» της ανώνυμης εταιρείας	96
(α) Εννοιολογική οριοθέτηση	96
(i) Ο «τύπος» της ανώνυμης εταιρείας κατά τον κ.ν. 2190/1920	96
(ii) Διάκριση από άλλους όρους	97
(1) Έννοια/Νομοθετικός ορισμός	98
(2) Εταιρική μορφή	99
(3) «Τυποποίηση» του δικαίου της ανώνυμης εταιρείας	100
(β) Ο «τύπος» ως όριο της καταστατικής ελευθερίας	100
(i) Η παραδοσιακή θεωρία περί «τύπου»	100
(ii) Η κριτική κατά της παραδοσιακής θεωρίας περί «τύπου»	102
Β. Το αφηρημένο περιεχόμενο του καταστατικού	105
§ 6. Ο γενικός κανόνας για τα όρια της καταστατικής ελευθερίας στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας	106
V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: Η «ενδιάμεση» θέση του ελληνικού δικαίου της ανώνυμης εταιρείας στη ρύθμιση της καταστατικής ελευθερίας	117

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΤΑ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	121
II. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	
§ 1. Γενικές παρατηρήσεις	122
§ 2. Η επίδραση της προστασίας των μετόχων στην καταστατική ελευθερία	127
III. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	
§ 1. Γενικές παρατηρήσεις	128
§ 2. Η επίδραση της προστασίας των εταιρικών δανειστών στην καταστατική ελευθερία	131

IV. ΤΑ ΔΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

§ 1. Η νομοθετική ρύθμιση	132
§ 2. Ανάπτυξη των επιμέρους δομικών χαρακτηριστικών της ανώνυμης εταιρείας	133
Α. Εταιρεία υπό ευρεία έννοια (με σωματειακή δομή)	133
Β. Νομική προσωπικότητα	135
Γ. Κεφαλαιουχικός χαρακτήρας	138
Δ. Εμπορική ιδιότητα (κατά το τυπικό σύστημα)	142
§ 3. Σύνοψη	143

V. ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

§ 1. Συστηματική κατάταξη και παρουσίαση	144
§ 2. Ανάπτυξη των επιμέρους γενικών αρχών	148
Α. Γενική αρχή που απορρέει από τη νομική μορφή της ανώνυμης εταιρείας ως εταιρείας υπό ευρεία έννοια: Αρχή του αδιαιρέτου της μετοχής	148
(α) Απαγόρευση μονομερούς μεταβολής (από το μέτοχο) της ονομαστικής αξίας της μετοχής ως τμήματος του μετοχικού κεφαλαίου	148
(i) Η αρχή	148
(ii) Αποκλίσεις από την αρχή	149
(β) Απαγόρευση διάσπασης της μετοχικής σχέσης	150
(i) Η αρχή	150
(1) Απαγόρευση αυτοτελούς μεταβίβασης διοικητικών δικαιωμάτων	150
(2) Απαγόρευση γενικής παραίτησης από ορισμένο δικαίωμα	151
(3) Απαγόρευση περαιτέρω διάσπασης της μετοχικής σχέσης	152
(ii) Αποκλίσεις από την αρχή	153
(1) Το άρθρο 30α του κ.ν. 2190/1920	153
(2) Το άρθρο 30β του κ.ν. 2190/1920	153
(3) Ειδικές διατάξεις για τις εισηγμένες εταιρείες	155
(γ) Το αδιαίρετο του αξιολογίου της μετοχής	155
(δ) Σύνοψη	156
Β. Γενικές αρχές που συνδέονται με τη νομική προσωπικότητα της ανώνυμης εταιρείας	157
(α) Αρχές σχετικά με την περιουσιακή αυτοτέλεια της ανώνυμης εταιρείας	158
(i) Η αρχή του χωρισμού (των περιουσιών)	158
(ii) Η αρχή της έλλειψης ευθύνης των μετόχων για εταιρικές υποχρεώσεις	159
(iii) Απόκλιση από τις αρχές: Η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου	162
(1) Εννοιολογική οριοθέτηση	162
(2) Δυνατότητα καταστατικής ρύθμισης;	164
(iv) Σύνοψη	165
(β) Αρχές σχετικά με τα όργανα της ανώνυμης εταιρείας	165
(i) Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών μεταξύ των οργάνων της ανώνυμης εταιρείας	165

(ii) Τα υποχρεωτικά όργανα της ανώνυμης εταιρείας	167
(1) Το διοικητικό συμβούλιο	167
(1.1) Αρμοδιότητες του διοικητικού συμβουλίου	167
(1.2) Η αρχή της ετεροδιαχείρισης	169
(1.2.1) Εννοιολογική οριοθέτηση – Δογματικό έρεισμα – Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	169
(1.2.2) Ευθύνη – πληροφόρηση του διοικητικού συμβουλίου	171
(2) Η γενική συνέλευση των μετόχων	172
(2.1) Εκ του νόμου αρμοδιότητες της γενικής συνέλευσης	173
(2.2) Δυνητική διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της γενικής συνέλευσης με καταστατικές ρήτρες	185
(2.3) «Άγραφες» αρμοδιότητες της γενικής συνέλευσης	188
(2.3.1) Εννοιολογική οριοθέτηση	188
(2.3.2) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	191
(2.4) Η «δημοκρατία των μετόχων»	191
(3) Οι ελεγκτές	192
(3.1) Ταξινόμηση ανωνύμων εταιρειών σε κατηγορίες	192
(3.2) Αρμοδιότητες των ελεγκτών	193
(iii) Η αρχή της αυτοδιοίκησης/αυτονομίας της ανώνυμης εταιρείας	195
(iv) Σύνοψη	196
Γ. Γενικές αρχές που συνδέονται με τον κεφαλαιουχικό χαρακτήρα της ανώνυμης εταιρείας	198
(α) Γενικές αρχές σχετικά με το μετοχικό κεφάλαιο	198
(i) Η αρχή της πραγματικής καταβολής του μετοχικού κεφαλαίου	199
(1) Ορολογικές διευκρινίσεις	199
(2) Επιμέρους ρυθμίσεις	199
(ii) Η αρχή της διατήρησης του μετοχικού κεφαλαίου	211
(1) Ορολογικές διευκρινίσεις	211
(2) Επιμέρους ρυθμίσεις	212
(iii) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	225
(1) Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	225
(2) Καταστατικός περιορισμός ή κατάργηση της νόμιμης προστασίας	225
(3) Καταστατική διεύρυνση της νόμιμης προστασίας	226
(4) Καταστατική θέσπιση εξαιρέσεων	227
(iv) Σύνοψη	227
(β) Γενικές αρχές σχετικά με τη μετοχή	229
(i) Η αρχή της έλλειψης μετοχικών υποχρεώσεων	230
(1) Δογματικό έρεισμα – Ορολογικές διευκρινίσεις	230
(2) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	231
(2.1) Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	231
(2.2) Αποκλίσεις από την αρχή	231
(2.2.1) Η «επαύξηση των υποχρεώσεων των μετόχων» κατ' άρθρο 29 παρ. 3 κ.ν. 2190/1920	232
(2.2.2) Η υποχρέωση πίστης	233
(2.2.2.1) Εννοιολογική οριοθέτηση στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας	233

(2.2.2.2) Δυνατότητα καταστατικής ρύθμισης;	235
(2.2.3) Υποχρεώσεις από το δίκαιο κεφαλαιαγοράς	235
(3) Σύνοψη	236
(ii) Η αρχή της ελεύθερης μεταβίβασης των μετοχών	237
(1) Έννοια – Ορολογικές διευκρινίσεις	237
(2) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	238
(2.1) Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	238
(2.2) Απόκλιση από την αρχή: Η «δέσμευση» των μετοχών	238
(3) Σύνοψη	238
(iii) Η αρχή της αυτοτέλειας της μετοχής	239
(1) Εννοιολογική οριοθέτηση – Δογματικό έρεισμα	239
(2) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	240
(2.1.) Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	240
(2.2.) Δυνατότητα καταστατικής ρύθμισης;	240
(3) Σύνοψη	241
(iv) Η αρχή της ισότητας των μετοχών	241
(1) Εισαγωγικές παρατηρήσεις	241
(2) Αρχή της ισότητας των μετοχών	242
(2.1) Ως τμημάτων του μετοχικού κεφαλαίου	242
(2.1.1) Εννοιολογική οριοθέτηση – Δογματικό έρεισμα	242
(2.1.2) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	242
(2.2) Ως εννόμων σχέσεων	243
(2.2.1) Εννοιολογική οριοθέτηση – Δογματικό έρεισμα	243
(2.2.2) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	244
(2.2.2.1) Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	244
(2.2.2.2) Αποκλίσεις από την αρχή	245
(2.3) Αρχή της αναλογίας	248
(2.3.1) Εισαγωγικές παρατηρήσεις	248
(2.3.2) Νομοθετικές αποκλίσεις από την αρχή	249
(2.3.3) Αρχή της αντιστοιχίας μιας ψήφου ανά μετοχή	249
(3) Αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων	251
(3.1) Δογματικό έρεισμα – Εννοιολογική οριοθέτηση	251
(3.2) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	254
(3.3) Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στην εισηγμένη ανώνυμη εταιρεία	255
(4) Σύνοψη	256
Δ. Οι αρχές της κεφαλαιουχικής απαρτίας και πλειοψηφίας	257
(α) Νομοθετική ρύθμιση	258
(β) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	259
(i) Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	259
(ii) Αποκλίσεις από τις αρχές	260
(1) Καταστατική αύξηση της νόμιμης απαρτίας και πλειοψηφίας	261
(2) Αποκλίσεις από την αρχή της πλειοψηφίας	261
(2.1) Το άρθρο 66α του κ.ν. 2190/1920	261
(2.2) Η αρχή της μη αφαίρεσης δικαιωμάτων χωρίς συναίνεση του θιγομένου	262

(γ) Δικαιώματα μειοψηφίας	263
(i) Εννοιολογική οριοθέτηση	263
(ii) Νομοθετική ρύθμιση	264
(1) Το άρθρο 39 του κ.ν. 2190/1920	265
(2) Άλλα δικαιώματα μειοψηφίας στον κ.ν. 2190/1920	268
(iii) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	278
(1) Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	278
(2) Καταστατικός περιορισμός ή κατάργηση της νόμιμης προστασίας	278
(3) Καταστατική διεύρυνση της νόμιμης προστασίας	280
(4) Επιτρεπόμενες καταστατικές ρυθμίσεις	282
(5) Ο αφηρημένος χαρακτήρας του καταστατικού ως όριο στην αυτονομία διαμόρφωσης των μετοχικών δικαιωμάτων	283
(δ) Σύνοψη	284
E. Η δημοσιότητα στην ανώνυμη εταιρεία	285
(α) Σκοπός και μέσα δημοσιότητας	285
(β) Η δημοσιότητα ως όριο της καταστατικής ελευθερίας	289
(i) Χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου	289
(ii) Δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων	289
(γ) Σύνοψη	291

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: Τα (ακόμα ισχύοντα) αυστηρά όρια της καταστατικής ελευθερίας στην ελληνική ανώνυμη εταιρεία	291
--	------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Κ.Ν. 2190/1920

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	295
---	------------

II. ΤΟ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ

§ 1. Το άρθρο 2 του κ.ν. 2190/1920.....	296
A. Η επιβαλλόμενη από τη Διοίκηση πρακτική	296
B. Κριτική κατά της ανωτέρω πρακτικής	298
(α) Από τη θεωρία	298
(β) Από τη νομολογία	299
Γ. Το άρθρο 2 παρ. 1α του κ.ν. 2190/1920.....	301
Δ. Το πραγματικά υποχρεωτικό περιεχόμενο του καταστατικού	301
(α) Τα αναγκαία στοιχεία του καταστατικού	302
(β) Το μη υποχρεωτικό περιεχόμενο του καταστατικού	304
(γ) Συμπέρασμα	305
(δ) Το «προτυποποιημένο» καταστατικό	309
(i) Η νομοθετική ρύθμιση	309

(ii) Το περιεχόμενο του προτυποποιημένου καταστατικού	310
(1) Το υποχρεωτικό περιεχόμενο του προτυποποιημένου καταστατικού	310
(2) Το προαιρετικό περιεχόμενο του προτυποποιημένου καταστατικού	313
(3) Άλλες ρυθμίσεις του προτυποποιημένου καταστατικού	315
(4) Κριτική – Σχολιασμός του προτυποποιημένου καταστατικού	317
§ 2. Συνέπειες από τη μη αναγραφή του υποχρεωτικού περιεχομένου	318
Α. Κήρυξη της εταιρείας ως άκυρης	318
Β. Μη χορήγηση έγκρισης από τη Διοίκηση	320
Γ. Ευθύνη των ιδρυτών	321
§ 3. Σύνοψη	322
III. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΩΝ	
§ 1. Ταξινόμηση σε κατηγορίες	322
Α. Περιπτώσεις επιλογής μιας νομοθετικής ρύθμισης	323
(α) Εννοιολογική οριοθέτηση	323
(β) Επιμέρους ρυθμίσεις	323
Β. Περιπτώσεις υπαγωγής σε μια νομοθετική ρύθμιση («opting-in»)	353
(α) Εννοιολογική οριοθέτηση	353
(β) Επιμέρους ρυθμίσεις	354
Γ. Περιπτώσεις εξαίρεσης από μια νομοθετική ρύθμιση («opting-out»)	379
(α) Εννοιολογική οριοθέτηση	379
(β) Επιμέρους ρυθμίσεις	379
§ 2. Κριτική θεώρηση – Ιδία θέση	386
Α. Η ταξινόμηση των επιτρεπόμενων καταστατικών ρητρών σε κατηγορίες	386
Β. Η ένταξη των επιτρεπόμενων ρητρών στο καταστατικό	389
§ 3. Σύνοψη	391
IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ: Η θέση του ελληνικού δικαίου για την καταστατική ελευθερία όπως επιβεβαιώνεται από τις σχετικές ρυθμίσεις του κ.ν. 2190/1920 - Καταστατική αυστηρότητα και σταδιακή διεύρυνση της καταστατικής αυτονομίας	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Το περιεχόμενο του καταστατικού κατά τον κ.ν. 2190/1920	
ΕΠΙΛΟΓΟΣ: Σύνοψη κυριοτέρων πορισμάτων και θέσεων	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΛΗΜΜΑΤΩΝ	

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. Ελληνικές

Α.Ε.	ανώνυμη εταιρεία
Α.Ε.Π.Ε.Υ.	ανώνυμη εταιρεία παροχής επενδυτικών υπηρεσιών
αιτ. σκ.	αιτιολογική σκέψη
ΑΚ	Αστικός Κώδικας / Βιβλιογραφική παραπομπή: Καρακώστας, Ιωάννης, Αστικός Κώδικας (Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία), εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
ΑΠ	Άρειος Πάγος
αρ.	αριθμός
Αρμ.	Αρμενόπουλος (περιοδικό)
ΑρχΝ	Αρχείο Νομολογίας (περιοδικό)
βλ.	βλέπε
Γ.Ε.ΜΗ.	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
γνωμ.	γνωμοδότηση
Γνωμ Ν Σ Υπ Αναπτ	Γνωμοδότηση Νομικού Συμβούλου Υπουργείου Ανάπτυξης
Γνωμ Ν Σ Υπ Εμπ	Γνωμοδότηση Νομικού Συμβούλου Υπουργείου Εμπορίου
ΓΟΣ	Γενικοί Όροι Συναλλαγών
Γ.Σ.	γενική συνέλευση
Δ	Δίκη (περιοδικό)
ΔΕΕ	Δελτίο Επιχειρήσεων και Εταιρειών (περιοδικό)
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔικΑΕ	Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, κατ' άρθρο ερμηνεία του κ.ν. 2190/1920, (επιμ.: Ευ. Περάκης), εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
ΔίΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Επικοινωνίας και Ενημέρωσης (περιοδικό)
ΔΛΠ	Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο
Δ.Σ.	διοικητικό συμβούλιο
ΔΣΑΕ&ΕΠΕ	Δελτίο Συνδέσμου Ανωνύμων Εταιρειών και Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης (περιοδικό)
ΔΦΝ	Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας (περιοδικό)
Ε.Γ.Λ.Σ.	Εθνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο
ΕγχΑΕ	Καραβάς, Κ. Ν., Εγχειρίδιον Θεωρητικών και Πρακτικών περί Ανωνύμων Εταιρειών, τόμος Ι / ΙΙ, Αθήναι, 1930 / 1938
ΕγχΕμπΔ	Καραβάς, Κ. Ν., Εγχειρίδιον Εμπορικού Δικαίου, τόμος ΙΙ, τεύχος 1, Αφοί Π. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη – Αθήναι, 1965

εδ.	εδάφιο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου (περιοδικό)
ΕΕΝ	Εφημερίς των Ελλήνων Νομικών (περιοδικό)
ΕισΝΚΠολΔ	Εισαγωγικός Νόμος του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
Ε.Κ.Ε.Σ.	εταιρεία κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών
ΕλλΔνν	Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
ΕμπΝ	Βασιλικό Διάταγμα της 19.4./1.5.1835 «Περί του Εμπορικού Νόμου»
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
επ.	επόμενα
Ε.Π.Ε.	εταιρεία περιορισμένης ευθύνης
επιμ.	επιμέλεια
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου (περιοδικό)
ΕρμΑΕ	Γεωργακόπουλος, Λ. Ν., Ερμηνεία ν. 2190/1920 περί Ανωνύμων Εταιρειών, (επιμέλεια / συνεργασία: Τουντόπουλος, Β. Δ.), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2010
ΕΤρΑΦΧρΔ	Επιθεώρηση Τραπεζικού Αξιογραφικού Χρηματιστηριακού Δικαίου (περιοδικό)
Εφ	Εφετείο
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Ιδ.δ.δ.	Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο
Ι.Κ.Ε.	ιδιωτική κεφαλαιουχική εταιρεία
Καν.	Κανονισμός
κ.λπ.	και λοιπά
κ.ν. 2190/1920	κωδικοποιημένος νόμος 2190/1920 «Περί Ανωνύμων Εταιρειών»
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Μ.Α.Ε.	Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών
ΜΔΠ	Μονομελές Διοικητικό Πρωτοδικείο
ΜΠ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ν.	νόμος
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ολ	Ολομέλεια
ό.π.	όπου παραπάνω

ΟΣΕΚΑ	Οργανισμός Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες
παρ.	παράγραφος
Π.Δ.	προεδρικό διάταγμα
ΠειρΝ	Πειραϊκή Νομολογία (περιοδικό)
περ.	περίπτωση
ΠΝΠ	πράξη νομοθετικού περιεχομένου
ΠΠ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
πρβλ.	παράβαλε
ΠΣΕΔ	Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας (ν. 3588/2007)
π.χ.	παραδείγματος χάριν
σελ.	σελίδα
σημ.	σημείωση
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
στοιχ.	στοιχείο
ΣυνΘΕΚ	Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας
ΣυνΘΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
υποσ.	υποσημείωση
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΧρηΔικ	Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο (περιοδικό)
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου (περιοδικό)

2. Ξενόγλωσσες

Abs.	Absatz
AcP	Archiv für die civilistische Praxis (περιοδικό)
AG	Die Aktiengesellschaft (περιοδικό) / Aktiengesellschaft (ανώνυμη εταιρεία)
AktG	Aktiengesetz (ο γερμανικός νόμος Περί Ανωνύμων Εταιρειών) / βιβλιογραφική παραπομπή: Aktiengesetz Kommentar (κατ' άρθρο ερμηνεία του AktG)
BB	Der Betriebs-Berater (περιοδικό)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGH	Bundesgerichtshof
BGHZ	Entscheidungssammlung des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen
BW	Burgerlijk Wetboek (Ολλανδικός Αστικός Κώδικας)

CA 2006	Companies Act 2006
DC	Delaware Code
et al.	et alii
FG	Freundesgabe
FS	Festschrift
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
GmbHR	GmbH-Rundschau (περιοδικό)
HGB	Handelsgesetzbuch
Hrsg.	Herausgeber
KG	Kommanditgesellschaft
KGaA	Kommanditgesellschaft auf Aktien
LG	Landgericht
LSA	Ley de Sociedades Anónimas
ltd.	private company limited by shares
MBCA	Model Business Corporation Act
MüKoAktG	Kropff, Bruno / Semler, Johannes (Hrsg.), Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, τόμοι 1-2, 2 ^η έκδοση, 2000-2003
NJW	Neue Juristische Wochenschrift (περιοδικό)
Nr.	Nummer
NZG	Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (περιοδικό)
plc.	public limited company
RabelsZ	Rabels-Zeitschrift für ausländisches und internationales Recht (περιοδικό)
RG	Reichsgericht
RGZ	Entscheidungssammlung des Reichsgerichts in Zivilsachen
RHDI	Revue Hellénique de Droit International (περιοδικό)
RTD-Com	Revue Trimestrielle de Droit Commercial et de Droit Économique (περιοδικό)
S.	Seite
SAS	société par actions simplifiée
SE	Societas Europaea
SPE	Societas Privata Europaea
vol.	volume
WM	Wertpapiermitteilungen (περιοδικό)
ZGR	Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht (περιοδικό)
ZHR	Zeitschrift für das gesamte Handels- und Wirtschaftsrecht (περιοδικό)
ZIP	Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (περιοδικό)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Η ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ι. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Ως *καταστατική ελευθερία* ορίζεται η δικαιοπρακτική αυτονομία που απολαμβάνουν κατά τη διαμόρφωση του καταστατικού της ανώνυμης εταιρείας τα συμβαλλόμενα σε αυτό μέρη, δηλαδή οι ιδρυτές της ανώνυμης εταιρείας κατά το αρχικό και οι μέτοχοι αυτής κατά το τροποποιημένο καταστατικό.¹ Συνεπώς, προτού αρχίσουν να ερευνώνται τα όρια της καταστατικής ελευθερίας στην εν λόγω εταιρική μορφή, πρέπει, πρώτιστα, να διευκρινισθεί η έννοια και η νομική φύση του καταστατικού.

2. Η θεωρία διακρίνει ανάμεσα στο *καταστατικό υπό ευρεία* και *στενή έννοια*.² Το *καταστατικό υπό ευρεία έννοια* περιλαμβάνει, κατά το στάδιο σύστασης της ανώνυμης εταιρείας, τόσο την πράξη που καταρτίζεται μεταξύ των ιδρυτών της εταιρείας και αφορά στη σύσταση αυτής («ιδρυτική/συστατική πράξη»), όσο και το *καταστατικό υπό στενή έννοια*, δηλαδή το οργανωτικό κείμενο που περιέχει δεσμευτικούς κανόνες σχετικά με την εσωτερική λειτουργία, τα όργανα της εταιρείας, τις αρμοδιότητές τους και τα μετοχικά δικαιώματα. Δηλαδή το καταστατικό αναπτύσσει διπλή λειτουργία: αφενός είναι η αρχική συμφωνία για την ίδρυση της ανώνυμης εταιρείας στην οποία καθορίζονται τα στοιχεία που εξατομικεύουν αυτήν, και αφετέρου αποτελεί το σύνολο των κανόνων που ρυθμίζουν την οργάνωση και λειτουργία της εταιρείας.

3. Όσον αφορά στη νομική του φύση, το καταστατικό είναι συνήθως σύμβαση, καθώς καταρτίζεται μεταξύ δύο τουλάχιστον ιδρυτών, εκτός εάν πρόκειται για μονοπρόσωπη ανώνυμη εταιρεία,³ οπότε πρόκειται για μονομερή δικαιοπραξία.⁴ Επειδή περιέχει ρυθμίσεις σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία της εταιρείας, το καταστατικό, εκτός από δικαιοπρακτικό, αναπτύσσει και οργανωτικό χαρακτήρα.⁵ Μάλιστα, επειδή οι οργανωτικές ρυθμίσεις του ισχύουν για όλη τη διάρκεια της εταιρείας, δηλαδή από την ίδρυση μέχρι την περάτωσή της, το καταστατικό αποκτά κανονιστική ισχύ, λειτουργεί ως «*κανονιστική πλατφόρμα*»⁶ για τη σύσταση

1. *Περάκης*, ΕπισΚΕΔ 2008, 317 επ., 317.

2. *Νισυραίος*, εις: ΔικΑΕ, τόμος 1, 2002, άρθρο 2, αρ. 10, *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 29, αρ. 2, σελ. 224, *Σωτηρόπουλος*, Επιχείρηση 2005, 56 επ., 56-57, *Χατζημιχαήλ*, εις: Μαρίνος (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρεία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, σελ. 143 επ., σελ. 173. Πρβλ. *Γεωργακόπουλο*, Το δίκαιον των εταιρειών (ΙΙ), § 15, αρ. Ι.2, σελ. 89-90, ο οποίος δεν δέχεται τη διάκριση του καταστατικού σε εν ευρεία και εν στενή έννοια («ενιαίο κείμενο»).

3. Βλ. άρθρο 1 παρ. 3 κ.ν. 2190/1920, όπως προστέθηκε με το άρθρο 3 ν. 3604/2007. Για τη σύσταση και λειτουργία της μονοπρόσωπης εταιρείας βλ., αντί άλλων, *Μαστροκώστα*, εις: Μαρίνος (επιμ.), Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, σελ. 424 επ..

4. *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 29, αρ. 2-3, σελ. 224.

5. *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 197, σελ. 81, *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 29, αρ. 2, σελ. 224, *Μαρίνος*, ΕλλΔνη 2008, 677 επ., 679-681, *Μάρκου*, Εμπορικές Εταιρείες, σελ. 8-9, *Σωτηρόπουλος*, Επιχείρηση 2005, 56 επ., 56.

6. *Σωτηρόπουλος*, Επιχείρηση 2005, 56 επ., 58.

και λειτουργία της εταιρείας, «εν είδει πηγής δικαίου»,⁷ ως «ειδικός»⁸ ή *ιδιαιτέρος*⁹ νόμος», ως «απρόσωπος, αντικειμενικός κανονισμός του βίου της εταιρείας»,¹⁰ ως «καταστατικός»¹¹ ή «οιονεί συνταγματικός χάρτης»¹² ή «οργανωτικό σύνταγμα»¹³ της εταιρείας και, όπως οι κανόνες δικαίου, περιέχει ρυθμίσεις διαρκούς λειτουργίας και οργάνωσης της εταιρείας που δεσμεύουν τα μέλη και τα όργανά της, τόσο τα υφιστάμενα όσο και τα μελλοντικά.¹⁴ Λόγω αυτής της κανονιστικής λειτουργίας του, το καταστατικό είναι μια οργανωτική σύμβαση με ιδιαίτερο (*sui generis*) χαρακτήρα,¹⁵ στην οποία το οργανωτικό στοιχείο υπερισχύει, ενώ το ενοχικό στοιχείο έρχεται σε δεύτερη μοίρα.¹⁶

4. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το καταστατικό περιλαμβάνει αφενός τα στοιχεία που εξατομικεύουν την εταιρεία και αφετέρου τους κανόνες που αφορούν στην οργανωτική δομή και λειτουργία της.¹⁷ Στο σημείο αυτό διευκρινίζεται ότι, για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, ως καταστατικό νοείται το *καταστατικό υπό στενή έννοια*, δηλαδή το οργανωτικό κείμενο που ρυθμίζει κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο, αντικειμενικό, απρόσωπο και καταρχήν διαχρονικό,¹⁸ την οργάνωση και λειτουργία της ανώνυμης εταιρείας. Ωστόσο, αναφορά γίνεται και σε ορισμένα στοιχεία που εξατομικεύουν την εταιρεία (όπως η επωνυμία, η έδρα, ο σκοπός, η διάρκεια και το ύψος του μετοχικού κεφαλαίου της), μολονότι, κατ' ακριβολογία, συνιστούν στοιχεία της ιδρυτικής πράξης, διότι εκ του νόμου εντάσσονται στο υποχρεωτικό περιεχόμενο του καταστατικού (βλ. άρθρο 2 παρ. 1 του κ.ν. 2190/1920 «Περί ανωνύμων εταιρειών»¹⁹).²⁰

5. Όπως σημειώθηκε ανωτέρω,²¹ η καταστατική ελευθερία είναι η δικαιοπρακτική αυτονομία που απολαμβάνουν οι ενδιαφερόμενοι κατά τη διαμόρφωση τόσο του αρχικού όσο και του τροποποιημένου καταστατικού. Επισημαίνεται ότι τα όρια της καταστατικής ελευθερίας έχουν μεγαλύτερη πρακτική αξία, όταν αφορούν στην τροποποίηση του καταστατικού. Η αναγνώριση καταστατικής ελευθερίας μόνον κατά τη σύσταση της εταιρείας και όχι σε μεταγενέστερο στάδιο συνεπάγεται την τυποποίηση του εταιρικού καταστατικού, το οποίο καθ' όλη τη διάρκεια

7. *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 200, σελ. 84.

8. *Καραβάς*, ΕγχαΕ (Ι), αρ. 244, σελ. 169, *Καραβάς*, ΕγχεμπΔ, αρ. 531α, σελ. 26.

9. *Παμπούκης*, Η αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων, σελ. 50.

10. *Κοτσήρης*, ΕΕμπΔ 2006, 237 επ., 240.

11. *Αλεξανδρίδου*, Δίκαιο εμπορικών εταιρειών, § 2, αρ. 2, σελ. 265, *Αντωνόπουλος*, Δίκαιο ανώνυμης εταιρείας και Ε.Π.Ε., § 6, αρ. 4, σελ. 40, *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 200, σελ. 84, *Μαρίνος*, ΕλλΔνη 2008, 677 επ., 685, *Πασσιάς*, Το δίκαιον της ανωνύμου εταιρείας (Ι), § 63, σελ. 92, *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 29, αρ. 2, σελ. 224.

12. *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 15, σελ. 5.

13. *Βερβεσός*, εις: 18° ΠΣΕΔ, σελ. 331 επ., σελ. 336.

14. *Γεωργακόπουλος*, Το δίκαιον των εταιρειών (ΙΙ), § 16, αρ. V.1(α), σελ. 114, *Μάρκου*, Εμπορικές Εταιρείες, σελ. 138. Βλ. και άρθρο 18 ΕμπΝ.

15. *Tellis*, RHDI 2002, 85 επ., 89.

16. *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 8, αρ. 6, σελ. 48-49, *Μάρκου*, Εμπορικές Εταιρείες, σελ. 10. Αντίθετα, το καταστατικό της αστικής εταιρείας συνιστά ενοχική σύμβαση και διέπεται από τους γενικούς κανόνες του ενοχικού δικαίου.

17. Ομοίως: *Γεωργακόπουλος*, ΕρμΑΕ, άρθρο 2, αρ. I.2, σελ. 20.

18. Ομοίως: *Περάκης*, εις: 13° ΠΣΕΔ, σελ. 3 επ., σελ. 4.

19. Όπου στην παρούσα μελέτη δεν γίνεται ειδική μνεία σε νόμο, η παραπομπή αφορά στον κ.ν. 2190/1920.

20. *Περάκης*, εις: 13° ΠΣΕΔ, σελ. 3 επ., σελ. 3.

21. Βλ. παρ. 1 του παρόντος Κεφαλαίου.

λειτουργίας της εταιρείας θα παραμένει αμετάβλητο. Συνεπώς, εάν επιδιώκεται η ταχεία θέσπιση ευρείας καταστατικής ελευθερίας στις ανώνυμες εταιρείες, η δυνατότητα υιοθέτησης καταστατικών διαμορφώσεων θα πρέπει να αναγνωρίζεται στις ήδη λειτουργούσες εταιρείες μέσω τροποποίησης των υφιστάμενων καταστατικών τους, και όχι μόνο στο ιδρυτικό στάδιο των εταιρειών που πρόκειται να συσταθούν.²² Γι' αυτό και ο Έλληνας νομοθέτης του ν. 3604/2007 («Αναμόρφωση και τροποποίηση του κ.ν. 2190/1920 "Περί ανωνύμων εταιρειών" και άλλες διατάξεις»)²³ επέτρεψε την τροποποίηση των καταστατικών των ήδη υπάρχουσών ανωνύμων εταιρειών με συνήθη απαρτία και πλειοψηφία εντός έτους από την έναρξη ισχύος του νέου νόμου, προς ταχύτερη προσαρμογή τους σε αυτόν.²⁴

II. ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΩΝ ΡΗΤΡΩΝ

6. Προτού εξετασθούν τα όρια της καταστατικής ελευθερίας στο ελληνικό δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας και προς διευκόλυνση του σχετικού ελέγχου για το κύρος των καταστατικών ρητρών, κρίνεται σκόπιμη η συστηματική παρουσίαση και ταξινόμηση των δυνατών καταστατικών ρυθμίσεων σε κατηγορίες. Οι ρυθμίσεις που μπορούν να περιληφθούν στο καταστατικό μιας ανώνυμης εταιρείας εντάσσονται στις ακόλουθες τέσσερις κατηγορίες:²⁵

6.1. Ορισμένες καταστατικές διατάξεις επαναλαμβάνουν μια νόμιμη ρύθμιση²⁶ ή ενσωματώνουν στο καταστατικό μια επιτρεπόμενη από το νόμο (προαιρετική) ρύθμιση. Αναφορικά με την περίληψη στο καταστατικό προαιρετικών ρυθμίσεων του νόμου, οι καταστατικές ρήτρες αυτής της κατηγορίας συνιστούν είτε περίπτωση υιοθέτησης ορισμένης δυνατότητας «επιλογής» μιας νόμιμης ρύθμισης, συνήθως ανάμεσα σε διαφορετικές εναλλακτικές που περιγράφονται στη νόμιμη διάταξη, είτε περίπτωση «υπαγωγής» σε μια νόμιμη ρύθμιση που τα μέρη επιθυμούν να ισχύει. Οι εν λόγω καταστατικές ρήτρες καλούνται ως «σύμφωνες με το νόμο». Όπως είναι αυτονόητο, οι καταστατικές ρήτρες αυτής της κατηγορίας καταρχήν δεν εγείρουν αμφιβολίες σχετικά με τη νομιμότητά τους, εφόσον διατυπώνονται μέσα στα διαγραφόμενα από το νόμο πλαίσια. Σημειωτέον ότι οι καταστατικές ρήτρες που προβλέπονται ρητά στον κ.ν. 2190/1920 ως περιπτώσεις «επιλογής» ή «υπαγωγής» εξετάζονται στο Δ' κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.²⁷

6.2. Άλλες καταστατικές διατάξεις αποκλίνουν από τη νόμιμη ρύθμιση, και συνεπώς, καλούνται ως «αποκλίνουσες». Σε κάποιες περιπτώσεις, ο νόμος επιτρέπει ρητά στο καταστατικό να περικλείει ρύθμιση αντίθετη από μια νόμιμη διάταξη («περιπτώσεις εξαίρεσης από μια νόμιμη ρύθμιση»). Οι καταστατικές ρήτρες αυτής της κατηγορίας που προβλέπονται ρητά στον κ.ν.

22. *Bebchuk*, Columbia Law Review, vol. 89 (1989), 1395 επ., 1400, *Bebchuk*, Harvard Law Review, vol. 102 (1989), 1820 επ., διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://papers.ssrn.com/abstract_id=415320, σελ. 3-4.

23. Όπου στην παρούσα μελέτη γίνεται λόγος για προϊσχύον καθεστώς, εάν δεν αναφέρεται ορισμένος νόμος, εννοείται ο κ.ν. 2190/1920 πριν από την τροποποίησή του με το ν. 3604/2007.

24. Βλ. άρθρο 79 παρ. 10 ν. 3604/2007.

25. Πρβλ. *Περάκη*, εις: 13° ΠΣΕΔ, σελ. 3 επ., σελ. 5-6.

26. Πρβλ. άρθρο 2 παρ. 1α κ.ν. 2190/1920 (για το οποίο βλ. παρ. 11 του Δ' Κεφαλαίου).

27. Βλ. παρ. 44 επ. και 46 επ. του Δ' Κεφαλαίου.

2190/1920 εξετάζονται στο Δ' κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.²⁸ Κατά τα λοιπά, ελλείψει γενικής ρήτρας σχετικά με τη νομιμότητα των αποκλινουσών ρητρών, η χάραξη των ορίων της αυτονομίας ως προς τη διαμόρφωσή τους επαφίεται στη θεωρία και τη νομολογία.²⁹

6.3. Το καταστατικό μπορεί να περιέχει διατάξεις σχετικά με θέματα που δεν ρυθμίζονται στον κ.ν. 2190/1920. Στην περίπτωση αυτή, πρόκειται για καταστατικές ρήτρες για τις οποίες ο νόμος «σιωπά», δηλαδή δεν τις επιτρέπει ούτε τις απαγορεύει ρητά. Επειδή οι εν λόγω ρήτρες «συμπληρώνουν» το νόμο, καλούνται ως «*συμπληρωτικές*» ή «*συμπληρωματικές*». Ελλείψει σχετικών νομοθετικών ρυθμίσεων, η νομιμότητα των συμπληρωτικών ρητρών κρίνεται από τη θεωρία και τη νομολογία.³⁰

6.4. Ορισμένες καταστατικές διατάξεις θεσπίζουν ρυθμίσεις ελάσσονες σε σχέση με τις προβλεπόμενες στο νόμο, οπότε γίνεται λόγος για «*ελάσσονες*» καταστατικές ρυθμίσεις. Ουσιαστικά, οι καταστατικές ρήτρες αυτής της κατηγορίας συνιστούν (κατά περίπτωση, κατόπιν *ad hoc* ελέγχου) υποκατηγορία είτε των αποκλινουσών (συνήθως) είτε των συμπληρωτικών ρητρών. Επομένως, και στην περίπτωση αυτή, τα όρια του επιτρεπτού αυτών των ρητρών επαφίενται στη θεωρία και τη νομολογία, αν και η νομιμότητά τους γίνεται δεκτή ευκολότερα (*επιχείρημα a maiore ad minus*). Π.χ., θεωρείται νόμιμη η καταστατική ρύθμιση που παρέχει δικαίωμα δεσμευτικής υπόδειξης προς τη γενική συνέλευση ορισμένου προσώπου για την εκλογή του ως μέλους στο διοικητικό συμβούλιο, αφού στο άρθρο 18 παρ. 3 του κ.ν. 2190/1920 επιτρέπεται το μείζον, δηλαδή το δικαίωμα απευθείας διορισμού μέλους διοικητικού συμβουλίου από μέτοχο.³¹

III. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

7. Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να αναπτύξει με πληρότητα και συστηματικότητα το γενικό κανόνα για τα όρια της καταστατικής ελευθερίας στο ελληνικό δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας. Η χάραξη των ορίων της καταστατικής ελευθερίας στην ανώνυμη εταιρεία είναι ένα θέμα που παρουσιάζει αυξημένο θεωρητικό ενδιαφέρον και ταυτόχρονα έχει μεγάλη πρακτική αξία. Ειδικότερα, ο καθορισμός των ορίων της καταστατικής ελευθερίας βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος εν γένει σε όλες τις εταιρικές μορφές.³² Εάν ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι η εταιρική μορφή της ανώνυμης εταιρείας είναι η πιο διαδεδομένη στην ελληνική πραγματικότητα,³³ καθίσταται σαφές γιατί η χάραξη των ορίων της αυτονομίας διαμόρφωσης του καταστατικού της αποκτά ιδιαίτερο θεωρητικό ενδιαφέρον. Περαιτέρω, το συγκεκριμένο ζήτημα έχει πρακτική σημασία, διότι εάν μια καταστατική ρήτρα εκφεύγει των ορίων της καταστατικής ελευθερίας, θα είναι αυτοδικαίως άκυρη (άρθρα 3 και 174 ΑΚ). Κατά συνέπεια, δεν θα έχει δεσμευτική ισχύ για τα μέρη και στη θέση της θα ισχύει η αντίστοιχη νόμιμη ρύθμιση.³⁴

28. Βλ. παρ. 48 επ. του Δ' Κεφαλαίου.

29. Βλ. παρ. 45 επ. του Β' Κεφαλαίου.

30. Ό.π..

31. *Περάκης*, εις: 13° ΠΣΕΔ, σελ. 3 επ., σελ. 6. Για το άρθρο 18 παρ. 3 του κ.ν. 2190/1920 βλ. παρ. 45.6 του Δ' Κεφαλαίου.

32. Βλ., ιδίως, *Ρόκα*, εις: 18° ΠΣΕΔ, σελ. 3 επ., σελ. 20.

33. *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 26, αρ. 16, σελ. 184-185.

34. *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 29, αρ. 39, σελ. 246. Πάντως, αποκλείεται η εφαρμογή του άρθρου 181 ΑΚ (περί μερικής ακυρότητας – βλ. αναλυτικά *Λιακόπουλο*, ΕΕμπΔ 1977, 515 επ., 519-528).

8. Ωστόσο, παρά την αυξημένη θεωρητική και πρακτική σημασία του συγκεκριμένου θέματος, μέχρι σήμερα δεν έχουν αναλυθεί συστηματικά τα κριτήρια της νομιμότητας των καταστατικών ρητρών, ώστε να διαγραφούν με σαφήνεια τα όρια της καταστατικής ελευθερίας σε αυτή την εταιρική μορφή. Αντίθετα, τόσο η θεωρία όσο και η νομολογία προβαίνουν σε αποσπασματική, περιπτωσιολογική έρευνα κάθε συγκεκριμένης καταστατικής ρύθμισης, τη νομιμότητα της οποίας καλούνται να κρίνουν στο πλαίσιο χορήγησης μιας γνωμοδότησης ή εκδίκασης ορισμένης υπόθεσης. Έτσι, η καταστατική ελευθερία στην ανώνυμη εταιρεία «πολύ απέχει από το να αποτελεί ορισμένο και ακριβές μέγεθος».³⁵ Επομένως, η παρούσα μελέτη, αφού λάβει υπόψη τις μέχρι σήμερα υποστηριζόμενες θέσεις που απορρέουν από την περιπτωσιολογική έρευνα συγκεκριμένων καταστατικών ρητρών, αποσκοπεί να διατυπώσει τον αφηρημένο κανόνα που θα συνιστά εν γένει το μέτρο της νομιμότητας μιας καταστατικής διάταξης στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας.

IV. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

9. Η παρούσα μελέτη, διαιρείται σε τέσσερα κεφάλαια:

9.1. Στο Α' κεφάλαιο γίνεται συνοπτική συγκριτική επισκόπηση της καταστατικής ελευθερίας που ισχύει στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας σε διάφορες έννομες τάξεις, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν και σε ποια έκταση είναι σκόπιμη η νομοθετική κατοχύρωσή της στη συγκεκριμένη εταιρική μορφή.

9.1.1. Αρχικά, γίνεται μνεία στα απώτερα όρια της καταστατικής ελευθερίας, όπως διαγράφονται στο γερμανικό και το αγγλοαμερικανικό δίκαιο. Στο γερμανικό δίκαιο επικρατεί πλήρης καταστατική ανελευθερία, διότι, καταρχήν, απαγορεύεται οποιαδήποτε καταστατική ρήτρα, τόσο αποκλίνουσα όσο και συμπληρωτική των νόμιμων διατάξεων, εφόσον ο νόμος δεν επιτρέπει ορισμένη καταστατική διαμόρφωση. Αντίθετα, στο αγγλοαμερικανικό δίκαιο επικρατεί πλήρης καταστατική ελευθερία, δηλαδή οι ενδιαφερόμενοι (ιδρυτές και μέτοχοι της ανώνυμης εταιρείας) μπορούν να περιλάβουν στο καταστατικό οποιαδήποτε ρύθμιση επιθυμούν, εκτός εάν ο νόμος με αντίθετη διάταξή του θέτει κάποιο όριο. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται, «στο γερμανικό δίκαιο ό,τι δεν επιτρέπεται απαγορεύεται, ενώ, αντίστροφα, στο αγγλοαμερικανικό ό,τι δεν απαγορεύεται επιτρέπεται».³⁶

9.1.2. Για λόγους πληρότητας, στο κεφάλαιο αυτό γίνεται συνοπτική αναφορά στην καταστατική αυτονομία που θεσπίζεται για τη συγκεκριμένη εταιρική μορφή και σε άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις, οι οποίες βρίσκονται σε μια ενδιάμεση θέση ως προς τον καθορισμό των ορίων της καταστατικής ελευθερίας. Μάλιστα, διαπιστώνονται σημαντικές ομοιότητες στα δίκαια των εν λόγω ευρωπαϊκών κρατών, οι οποίες οφείλονται, κυρίως, στην εναρμόνισή τους με τις Εταιρικές Οδηγίες. Ακόμη, στο Α' κεφάλαιο αναπτύσσονται οι ρυθμίσεις του ευρωπαϊκού δικαίου σχετικά με την καταστατική ελευθερία σε υπερεθνικές εταιρικές μορφές, και δη αφενός στην Ευρωπαϊκή Εταιρεία («*Societas Europaea*») και αφετέρου στην Ευρωπαϊκή Ιδιωτική Εταιρεία («*Societas Privata Europaea*»).

35. Περάκης, ΕπισκΕΔ 2008, 317 επ., 323.

36. Περάκης, ΕπισκΕΔ 2008, 317 επ., 318-319, καθώς και εις: ΔικΑΕ 2010, τόμος 1, Εισαγωγικά, αρ. 5.

9.1.3. Μετά την παρουσίαση των διαφόρων νομοθετικών ρυθμίσεων για την καταστατική ελευθερία καθώς και της δικαιολογητικής βάσης των εν λόγω ρυθμίσεων, ερευνάται εάν και σε ποιο βαθμό είναι σκόπιμη η νομοθετική κατοχύρωση της αυτονομίας των μερών στη διαμόρφωση του καταστατικού. Η θεμελίωση ορισμένης θέσης επί του συγκεκριμένου θέματος είναι αναγκαία, προκειμένου, στη συνέχεια, μετά την ανάπτυξη των αντίστοιχων ρυθμίσεων του ελληνικού δικαίου της ανώνυμης εταιρείας, να διαπιστωθεί εάν είναι ορθή η χάραξη των ορίων της καταστατικής ελευθερίας σε αυτή την εταιρική μορφή από τον Έλληνα νομοθέτη.

9.2. Στο Β' κεφάλαιο επιδιώκεται η ανίχνευση των ορίων της καταστατικής αυτονομίας στην ελληνική ανώνυμη εταιρεία και η διατύπωση ενός γενικού κανόνα που θα οριοθετεί το κύρος κάθε καταστατικής ρήτρας αυτής της εταιρικής μορφής.

9.2.1. Επισημαίνεται ότι η συγκεκριμένη εταιρική μορφή διέπεται από διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, παρουσιάζονται οι λόγοι που θεμελιώνουν τον αυστηρό χαρακτήρα του εν λόγω δικαίου και η κριτική που έχει ασκηθεί κατ' αυτών.

9.2.2. Στη συνέχεια, μελετάται η θέση που διατυπώθηκε στη θεωρία υπό το φως της αμφισβήτησης του αναγκαστικού χαρακτήρα του δικαίου αυτής της εταιρικής μορφής, ότι η καταστατική ελευθερία διαφέρει στη «μικρή» (- μη εισηγμένη) και την εισηγμένη ανώνυμη εταιρεία. Κατά τη θέση αυτή, στη «μικρή» ανώνυμη εταιρεία πρέπει να αναγνωρισθεί μεγαλύτερη καταστατική ελευθερία, διότι η οργάνωση και λειτουργία της επηρεάζει ένα μικρό κύκλο προσώπων και δεν επιφέρει αρνητικές συνέπειες για την ευρύτερη αγορά. Αντίθετα, στην εισηγμένη ανώνυμη εταιρεία, πρόσθετους περιορισμούς στη διαμόρφωση των καταστατικών διατάξεων θέτουν το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς και ο «ανοικτός» χαρακτήρας της εταιρείας.

9.2.3. Ακολούθως, επιχειρείται η χάραξη των γενικών ορίων της καταστατικής ελευθερίας στην ανώνυμη εταιρεία. Πρώτον, αναζητείται η νομοθετική διάταξη που ρυθμίζει την καταστατική ελευθερία στο δίκαιο της συγκεκριμένης εταιρικής μορφής. Παρατηρείται ότι ο κ.ν. 2190/1920 αφενός ρυθμίζει το υποχρεωτικό περιεχόμενο του καταστατικού και αφετέρου περιέχει πλήθος διατάξεων που απαριθμούν περιπτώσιολογικά και αποσπασματικά ορισμένες δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων. Ωστόσο, σε αντίθεση με άλλες έννομες τάξεις, ο κ.ν. 2190/1920 δεν περιέχει μια διάταξη που εν είδει γενικής ρήτρας θέτει τα όρια της καταστατικής ελευθερίας στη συγκεκριμένη εταιρική μορφή. Έτσι, κρίνεται σκόπιμο να ανευρεθεί η αληθής βούληση του νομοθέτη μέσω της ιστορικής ερμηνείας του άρθρου 2 του κ.ν. 2190/1920 που αφορά στο υποχρεωτικό περιεχόμενο του καταστατικού της ανώνυμης εταιρείας. Περαιτέρω, γίνεται ιστορική ερμηνεία του ν. 3604/2007 που εισήγαγε στον κ.ν. 2190/1920 πρόσθετες δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων. Ειδικότερα, ανιχνεύεται εάν η ρητή νομοθετική πρόβλεψη ορισμένων δυνατοτήτων καταστατικών διαμορφώσεων από τον εν λόγω νόμο συνεπάγεται την αποκλειστική απарίθμησή τους, με αποτέλεσμα να αποκλείεται η θέσπιση πρόσθετων (συμπληρωματικών) καταστατικών ρητρών, μη προβλεπόμενων ρητά στο νόμο.

9.2.4. Ελλείψει σχετικής νόμιμης ρύθμισης στον κ.ν. 2190/1920 και προκειμένου να διατυπωθεί ο γενικός κανόνας που θα οριοθετεί με σαφήνεια την καταστατική αυτονομία στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, αναγόμεστε τελικά στο «εσωτερικό σύστημα του νόμου», δηλαδή τις αξιολογικές αρχές που τον διατρέχουν. Επιχειρείται, μάλιστα, η κριτική παρουσίαση και συστηματική κατάταξη των μέχρι σήμερα υποστηριζόμενων στη θεωρία απόψεων, προκειμένου να εξαχθεί με ασφάλεια ένα ολοκληρωμένο συμπέρασμα.

9.2.5. Στο σημείο αυτό αναπτύσσεται και η «θεωρία περί τύπου», δηλαδή ερευνάται εάν ο «τύπος» της ανώνυμης εταιρείας, το νομοθετικό μοντέλο που κατά την παράσταση του νομοθέτη του κ.ν. 2190/1920 αποτελεί το πρότυπο για τη ρύθμιση της συγκεκριμένης εταιρικής μορφής, μπορεί να θέτει πρόσθετους περιορισμούς στην καταστατική ελευθερία. Τέλος, εξετάζονται τα εγγενή όρια της καταστατικής αυτονομίας, τα οποία απορρέουν από τη νομική φύση του καταστατικού ως οργανωτικής σύμβασης που θεσπίζει διατάξεις διαρκούς λειτουργίας και οργάνωσης της ανώνυμης εταιρείας, με αποτέλεσμα οι ρυθμίσεις του να έχουν καταρχήν γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα.

9.2.6. Μετά την ολοκλήρωση της ανωτέρω ερμηνευτικής εργασίας, διατυπώνεται ως συμπέρασμα ο γενικός κανόνας για τα όρια της καταστατικής ελευθερίας στην ανώνυμη εταιρεία. Γίνεται μνεία στις αξιολογικές αρχές που θέτουν τα εν λόγω όρια, οι οποίες, στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, ταξινομούνται στα εξής στοιχεία: (α) την προστασία των μετόχων, (β) την προστασία των εταιρικών δανειστών, (γ) τα δομικά χαρακτηριστικά της ανώνυμης εταιρείας και (δ) τις (υπόλοιπες) γενικές αρχές που διατρέχουν το δίκαιό αυτής της εταιρικής μορφής. Επίσης, παρουσιάζονται τα διαδικαστικά στάδια ελέγχου του κύρους μιας καταστατικής ρήτρας. Έτσι, μετά την ερμηνεία των νομοθετικών διατάξεων που διέπουν τη συγκεκριμένη εταιρική μορφή και την κριτική παρουσίαση των διαφόρων θεωρητικά υποστηριζόμενων απόψεων για τα όρια της καταστατικής ελευθερίας, το Β' κεφάλαιο κλείνει με τη διατύπωση του γενικού κανόνα που οριοθετεί την καταστατική ελευθερία στην ανώνυμη εταιρεία και την παρουσίαση των σταδίων ελέγχου του κύρους μιας καταστατικής ρήτρας. Μάλιστα, μετά την ανωτέρω ερμηνευτική εργασία αποδεικνύεται ότι η καταστατική ελευθερία στην ελληνική ανώνυμη εταιρεία βρίσκεται σε μία «ενδιάμεση» θέση σε σχέση με τα δύο άκρα του γερμανικού και του αγγλοαμερικανικού δικαίου.

9.3. Στο Γ' κεφάλαιο γίνεται συστηματική παρουσίαση των επιμέρους ορίων της καταστατικής ελευθερίας, όπως ανευρέθηκαν στο Β' κεφάλαιο. Επειδή τα κριτήρια που οριοθετούν την καταστατική ελευθερία στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας διατυπώνονται με τη χρήση αόριστων νομικών εννοιών (προστασία μετόχων, προστασία εταιρικών δανειστών, δομικά χαρακτηριστικά και άλλες γενικές αρχές του δικαίου της ανώνυμης εταιρείας), η ακριβής χάραξη των ορίων της καταστατικής αυτονομίας στην εν λόγω εταιρεία καθίσταται δυσχερέστατη, αφού προϋποθέτει την ανάπτυξη του περιεχομένου των ανωτέρω εννοιών. Κι αυτό γιατί η μη εξειδίκευση των ανωτέρω εννοιών καθιστά αδύνατη την εφαρμογή του σχετικού γενικού κανόνα και συνακόλουθα αποκλείει τον έλεγχο του κύρους μιας καταστατικής ρήτρας. Έτσι, στο Γ' κεφάλαιο επιχειρείται η συστηματική ανάπτυξη των αόριστων νομικών εννοιών που συνιστούν τα όρια της καταστατικής ελευθερίας. Μάλιστα, προς διευκόλυνση της κατανόησης, κατά την ανάλυση γίνεται ενδεικτική μνεία, εν είδει παραδειγμάτων, σε επιτρεπτές ή απαγορευμένες καταστατικές ρήτρες.

9.3.1. Πιο συγκεκριμένα, στο εν λόγω κεφάλαιο διευκρινίζεται τι εμπίπτει στην προστασία των μετόχων και σε τι αφορά η προστασία των εταιρικών δανειστών. Επίσης, αναπτύσσονται τα δομικά χαρακτηριστικά της ανώνυμης εταιρείας όπως συνάγονται από τον κ.ν 2190/1920. Τέλος, παρουσιάζονται οι (υπόλοιπες) γενικές αρχές που διατρέχουν το δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, με αναφορά τόσο στις ειδικότερες εκφάνσεις τους όσο και στις νομοθετικά προβλεπόμενες εξαιρέσεις τους.

9.3.2. Το περιεχόμενο του Γ' κεφαλαίου φαίνεται, σε πρώτη ανάγνωση, ευνόητο (έως δεδομένο). Κι αυτό γιατί οι εν λόγω γενικές αρχές αναφέρονται κατά κόρον στη βιβλιογραφία. Ωστό-

σο, από τη μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας συνάγεται ότι οι ανωτέρω αόριστε νομικές έννοιες (και ιδίως οι «γενικές αρχές που διέπουν το δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας») θεωρούνταν πάντοτε αυτονόητες, και κατά συνέπεια, μέχρι σήμερα δεν έχουν μελετηθεί συστηματικά και με πληρότητα (ως προς τις επιμέρους εκφάνσεις και τις εξαιρέσεις τους). Έτσι, δεν επικρατεί ομοφωνία σχετικά με τον καθορισμό των εν λόγω γενικών αρχών, ενώ συχνά χρησιμοποιείται διαφορετική ορολογία για το χαρακτηρισμό κάθε αρχής, με αποτέλεσμα να εντείνεται η σχετική ανασφάλεια ως προς το ακριβές περιεχόμενό της. Επομένως, η συστηματική παρουσίαση των γενικών αρχών του δικαίου της ανώνυμης εταιρείας στο Γ' κεφάλαιο ήταν απολύτως αναγκαία, προκειμένου να αρθούν οι υφιστάμενες μέχρι σήμερα διχογνωμίες σχετικά με τις γενικές αρχές που διατρέχουν αυτή την εταιρική μορφή και να παρουσιασθούν με πληρότητα και σαφήνεια οι εν λόγω γενικές αρχές (με τις επιμέρους εκφάνσεις και τις εξαιρέσεις τους). Κατά συνέπεια, στο Β' κεφάλαιο, ανευρίσκεται και διατυπώνεται ο κανόνας που ως γενική ρήτρα οριοθετεί την καταστατική ελευθερία στην ανώνυμη εταιρεία, και στη συνέχεια, στο Γ' κεφάλαιο, εξειδικεύεται και αναλύεται κάθε επιμέρους στοιχείο του εν λόγω γενικού κανόνα, ώστε να χαραχθούν με σαφήνεια και ακρίβεια τα όρια της αυτονομίας διαμόρφωσης κάθε καταστατικής ρήτρας.

9.3.3. Μετά την αναλυτική παρουσίαση των επιμέρους ορίων της καταστατικής ελευθερίας, στο Γ' κεφάλαιο επιβεβαιώνεται ότι η καταστατική ελευθερία στην ελληνική ανώνυμη εταιρεία βρίσκεται μεν σε μία «ενδιάμεση» θέση σε σχέση με τα δύο άκρα του γερμανικού και του αγγλο-αμερικανικού δικαίου, αλλά εκκινεί από την καταστατική αυστηρότητα και μάλιστα καταρχήν εξακολουθεί να περιορίζεται εντός αυστηρών πλαισίων που χαράσσουν οι εν λόγω αόριστε νομικές έννοιες. Κι αυτό, παρά το γεγονός ότι ο νομοθέτης προσπαθεί σταδιακά να εναρμονίσει το αυστηρό δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας με την ελληνική πραγματικότητα της μικρομεσαίας, κλειστής και συνήθως οικογενειακής επιχείρησης, καθιερώνοντας πιο εύκαμπτους κανόνες.

9.4. Στο Δ' κεφάλαιο παρουσιάζονται οι επιμέρους διατάξεις του κ.ν. 2190/1920 σχετικά με το περιεχόμενο του καταστατικού.

9.4.1. Αναφέρεται το υποχρεωτικό περιεχόμενο του καταστατικού. Μνεία γίνεται, επίσης, στο «προτυποποιημένο» καταστατικό, το οποίο θεσπίστηκε με υπουργική απόφαση, προς επιτάχυνση της διαδικασίας σύστασης της ανώνυμης εταιρείας και περιστολή του σχετικού κόστους. Κατόπιν, παρουσιάζονται οι έννομες συνέπειες που επέρχονται από τη μη αναγραφή του ελάχιστου υποχρεωτικού περιεχομένου του καταστατικού. Τέλος, αναπτύσσονται οι δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων που προβλέπονται ρητά στον κ.ν. 2190/1920. Μάλιστα, για λόγους συστηματικής παρουσίασης της ύλης, επιχειρείται η ταξινόμηση κάθε νόμιμης διάταξης στις προαναφερθείσες τρεις κατηγορίες της *επιλογής*, της *υπαγωγής* και της *εξαίρεσης*.³⁷ Η εν λόγω κατάταξη θεωρήθηκε αναγκαία, διότι μέχρι σήμερα έχει διενεργηθεί μόνον αποσπασματικά, δηλαδή όσον αφορά στις νέες διατάξεις που εισήχθησαν στον κ.ν. 2190/1920 με το ν. 3604/2007 και μεταγενέστερους νόμους, ενώ δεν περιλαμβάνει τις προϋπάρχουσες διατάξεις του κ.ν. 2190/1920 που ρύθμιζαν το προαιρετικό περιεχόμενο του καταστατικού.

9.4.2. Η ανάγκη ύπαρξης του Δ' κεφαλαίου δεν είναι αυτονόητη, αφού στο εν λόγω κεφάλαιο ουσιαστικά γίνεται απαρίθμηση των διατάξεων του κ.ν. 2190/1920 για το περιεχόμενο του κα-

37. Βλ. παρ. 6.1 και 6.2 της παρούσας Εισαγωγής.

ταστατικού. Είναι γεγονός ότι οι εν λόγω νόμιμες ρυθμίσεις προκύπτουν από την απλή ανάγνωση του νόμου και έχουν μελετηθεί, έστω αποσπασματικά, σε γενικότερα συγγράμματα για το δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας. Ωστόσο, στο πλαίσιο μιας μελέτης που αφορά ειδικά στην καταστατική ελευθερία στην ανώνυμη εταιρεία, θεωρήθηκε ότι δεν θα μπορούσε να παραλείπεται οποιαδήποτε αναφορά στις σχετικές νόμιμες ρυθμίσεις. Βέβαια, με αυτό το περιεχόμενο, το Δ' κεφάλαιο συνιστά προέκταση και συμπλήρωμα του Β' κεφαλαίου, στο οποίο γίνεται η γραμματική ερμηνεία του κ.ν. 2190/1920. Όμως, κρίθηκε ορθότερο η σχετική ύλη να διαιρεθεί σε δύο διακριτά κεφάλαια, προς διευκόλυνση της παρουσίασης των υπό εξέταση θεμάτων. Η απαρίθμηση των νόμιμων διατάξεων για το περιεχόμενο του καταστατικού στο Β' κεφάλαιο θα προκαλούσε κόπωση ή ακόμα και σύγχυση στον αναγνώστη, καθώς θα τον απομάκρυνε από τη βασική ερμηνευτική εργασία που διενεργείται σε αυτό το κεφάλαιο και κατατείνει στην ανεύρεση των ορίων της καταστατικής ελευθερίας στο ελληνικό δίκαιο και τη διατύπωση του σχετικού γενικού κανόνα. Έτσι, στο Β' κεφάλαιο το αντικείμενο της έρευνας περιορίσθηκε, ώστε να ανευρεθεί η θέση του ελληνικού δικαίου για την καταστατική ελευθερία και τα όριά της μέσω της ερμηνείας των νόμιμων ρυθμίσεων που διέπουν την ανώνυμη εταιρεία - με μια γενική αναφορά στις νόμιμες διατάξεις και μάλιστα αφενός στο άρθρο 2 του κ.ν. 2190/1920 για το υποχρεωτικό περιεχόμενο και αφετέρου σε «*διάσπαρτες περιπτώσιολογικές/αποσπασματικές ρυθμίσεις*» για το προαιρετικό περιεχόμενο, χωρίς ιδιαίτερη ανάλυση καθεμίας από αυτές. Στη συνέχεια, στο Δ' κεφάλαιο γίνεται ειδική μνεία στις επιμέρους ρητές διατάξεις του κ.ν. 2190/1920 για το υποχρεωτικό και το προαιρετικό περιεχόμενο του καταστατικού. Η εν λόγω αναφορά έχει χρηστική και διδακτική αξία, διότι εξασφαλίζει την πλήρη και συστηματική εποπτεία όλων των αναφερόμενων στον κ.ν. 2190/1920 καταστατικών διατάξεων, από την έναρξη ισχύος του μέχρι σήμερα.

9.4.3. Πάντως, ο βασικός λόγος για τον οποίο θεωρήθηκε αναγκαίο το Δ' κεφάλαιο είναι ότι η απαρίθμηση, σε αυτό το κεφάλαιο, των επιτρεπόμενων εκ του νόμου καταστατικών διατάξεων επιτρέπει να εφαρμοσθεί ο «γενικός κανόνας», όπως διατυπώνεται στο Β' κεφάλαιο και εξειδικεύεται (ως προς τα επιμέρους στοιχεία του) στο Γ' κεφάλαιο. Με τον τρόπο αυτό, διαγράφεται με ακρίβεια η δυνατότητα διάπλασης από τα ενδιαφερόμενα μέρη κάθε προβλεπόμενης στο νόμο καταστατικής ρήτρας και περαιτέρω, επαληθεύονται τα συμπεράσματα των προηγούμενων κεφαλαίων της παρούσας μελέτης. Δηλαδή μελετώντας τις επιμέρους νομοθετικά προβλεπόμενες καταστατικές ρήτρες και χρησιμοποιώντας τις ως παραδείγματα, επιβεβαιώνεται ότι το ελληνικό δίκαιο βρίσκεται σε μια «ενδιάμεση» θέση σε σχέση με την απόλυτη καταστατική αυστηρότητα του γερμανικού δικαίου και την πλήρη καταστατική ελευθερία του αγγλοαμερικανικού δικαίου. Κι αυτό γιατί από τη μελέτη των επιμέρους επιτρεπόμενων καταστατικών διαμορφώσεων προκύπτει ότι ορισμένες ρήτρες που επιτρέπονται υπό όρους στο ελληνικό δίκαιο, απαγορεύονται πλήρως στο γερμανικό δίκαιο, ενώ γίνονται άνευ ετέρου αποδεκτές στο φιλελεύθερο αγγλοαμερικανικό δίκαιο. Η ανάλυση των νομοθετικά προβλεπόμενων καταστατικών ρητρών, με αναφορά και στο προϊσχύον καθεστώς (ιδίως πριν το ν. 3604/2007 και το ν. 3884/2010) επιβεβαιώνει, επίσης, τη σταδιακή διεύρυνση της καταστατικής ελευθερίας. Η εν λόγω διεύρυνση καταδεικνύεται με διάφορα παραδείγματα, όπως π.χ. με την ενδεικτική (μετά το ν. 3604/2007) απαρίθμηση των προνομίων και των τρόπων δέσμευσης των μετοχών, αντί της αποκλειστικής που ίσχυε ως τότε. Επομένως, το Δ' κεφάλαιο έχει και θεωρητική αξία στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, διότι επιτρέπει να εφαρμοσθεί ο γενικός κανόνας για τα όρια της καταστατικής ελευθερίας και να επαληθευθεί τόσο η «ενδιάμεση» θέση του ελληνικού δι-

καίου για το υπό εξέταση θέμα όσο και η εξελικτική του πορεία προς την περαιτέρω ρυθμιστική ευκαμψία.

9.5. Η παρούσα μελέτη κλείνει με συνοπτική αναφορά στα συμπεράσματα και τα πορίσματά της.

V. ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΜΕΣΩ ΕΞΩΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ

10. Ένα ενδιαφέρον ζήτημα, το οποίο ωστόσο εκφεύγει του αντικειμένου της παρούσας μελέτης και κρίθηκε σκόπιμο να μην εξετασθεί αναλυτικά σε αυτήν, είναι εάν η καταστατική ελευθερία διευρύνεται με την κατάρτιση εξωεταιρικών συμφωνιών. Όπως γνωρίζουμε, εξωεταιρικές συμφωνίες είναι οι συμφωνίες που συνάπτουν οι μέτοχοι ανώνυμης εταιρείας μεταξύ τους ή με τρίτους, προκειμένου να ρυθμίσουν την ενάσκηση των μετοχικών δικαιωμάτων, την οργάνωση και τη λειτουργία της ανώνυμης εταιρείας, το καθεστώς ή το μέλλον της εταιρικής συμμετοχής και γενικότερα τις σχέσεις τους με την εταιρεία ή με τρίτους.³⁸ Οι εξωεταιρικές συμφωνίες συνιστούν προϊόν της φαντασίας και της εφευρετικότητας των νομικών («*legal engineering*»),³⁹ επινόηση της πρακτικής προς κάλυψη οικονομικών κι επιχειρηματικών αναγκών,⁴⁰ και, μάλιστα, γεννήθηκαν ως αντανakλαστική αντίδραση στον αναγκαστικό χαρακτήρα του δικαίου της ανώνυμης εταιρείας.⁴¹ Ειδικότερα, ο καθορισμός των εταιρικών σχέσεων με εξωεταιρικές συμφωνίες αποσκοπεί αφενός στην εξασφάλιση ρυθμιστικής ευκαμψίας (ταχύτητας κι ελαστικότητας) στο αυστηρό δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας⁴² και αφετέρου στην εισαγωγή προσωπικών στοιχείων στην εν λόγω «απρόσωπη» εταιρική μορφή.⁴³ Γι' αυτό και οι εξωεταιρικές συμφωνίες καταρτίζονται κατά κανόνα μεταξύ μετόχων μη εισηγμένων, και μάλιστα «μικρών», εταιρειών, που απομακρύνονται από το νομοθετικό τύπο της ανώνυμης εταιρείας.⁴⁴

11. Δοθέντος ότι οι εξωεταιρικές συμφωνίες είναι αυτοτελείς συμβάσεις ενοχικού δικαίου, οι οποίες διέπονται από την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων,⁴⁵ και μάλιστα γεννήθηκαν

38. *Καράσης*, ΧρΙΔ 2011, 142 επ., 143, *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 4, σελ. 2, *Μαρίνος*, ΧρΙΔ 2004, 97 επ., 97-98, *Μαρίνος*, ΕλλΔνη 2008, 677 επ., 677, *Περάκης*, εις: ΔικΑΕ, τόμος 1, 2002, Γενική Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, αρ. 22.

39. Για την έννοια του «*legal engineering*» βλ., π.χ., *Περάκη*, εις: 13° ΠΣΕΔ, σελ. 3 επ., σελ. 22.

40. Πάντως, ο κ.ν. 2190/1920 αναγνωρίζει τις εξωεταιρικές συμφωνίες (βλ., π.χ., άρθρο 42ε παρ. 5 εδ. γ' στοιχ. α' περ. ΒΒ' κ.ν. 2190/1920).

41. *Μιχαλόπουλος*, εις: 18° ΠΣΕΔ, σελ. 145 επ., σελ. 151, *Μιχαλόπουλος*, ΕΕμπΔ 1992, 345 επ., 347, *Περάκης*, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, αρ. 1, σελ. 4.

42. *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 29, αρ. 13, σελ. 230.

43. *Κοτσίρης*, ΕΕμπΔ 2006, 237 επ., 238, *Περάκης*, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, αρ. 28-61, σελ. 23-52. Για τους σκοπούς που εν γένει εξυπηρετούν οι εξωεταιρικές συμφωνίες βλ. αναλυτικά *Μαρίνο*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 108-129, σελ. 43-51.

44. *Μιχαλόπουλος*, εις: 18° ΠΣΕΔ, σελ. 145 επ., σελ. 150. Εξάλλου, το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς θέτει αυστηρούς κανόνες για τη δημοσιότητα των εξωεταιρικών συμφωνιών που καταρτίζονται μεταξύ των μετόχων εισηγμένων εταιρειών (όπως, π.χ., τα άρθρα 4 παρ. 7 στοιχ. στ' και 10 στοιχ. α' του ν. 3556/2007), με αποτέλεσμα να μην είναι τόσο θελκτικές -έτσι: *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 32-33, σελ. 13-14 και αρ. 67, σελ. 29.

45. Βλ. άρθρο 361 ΑΚ. Έτσι: *Καράσης*, ΧρΙΔ 2011, 142 επ., 144, *Κεφαλέας*, ΕΕμπΔ 1971, 179 επ., 184, *Κοτσίρης*, ΕΕμπΔ 2006, 237 επ., 252, *Μάρκου*, ΕλλΔνη 2010, 344 επ., 346, *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 155, σελ. 61, *Μήτσου*, εις: Αντωνόπουλος/Μούζουλας (επιμ.), ΑΕ, τόμος 1, άρθρο 2, αρ. 43,

προς αποφυγή του αυστηρού δικαίου της ανώνυμης εταιρείας, οι δυνατότητες διαμόρφωσης του περιεχομένου τους είναι καταρχήν περισσότερες από τις δυνατότητες διαμόρφωσης του περιεχομένου του καταστατικού. Γι' αυτό, εάν περιληφθούν στο κείμενο του καταστατικού διακρίνονται σε «*γνήσια*» και «*μη γνήσια στοιχεία του*».⁴⁶ «*Γνήσια*» στοιχεία του καταστατικού αποτελούν οι εξωεταιρικές συμφωνίες που μπορούν να θεωρηθούν ως έγκυρες καταστατικές ρήτρες, διότι συνιστούν επιτρεπόμενες δυνατότητες καταστατικών διαμορφώσεων.⁴⁷ Αντίθετα, «*μη γνήσια*» στοιχεία του καταστατικού συνιστούν οι εξωεταιρικές συμφωνίες, οι οποίες μολονότι ενσωματώνονται στο κείμενό του, δεν αποτελούν έγκυρο περιεχόμενό του, διότι υπερβαίνουν τα όρια της καταστατικής ελευθερίας. Πρόκειται, δηλαδή για διατάξεις που έχουν «*καθαρά χωρική*»⁴⁸ σύνδεση με το καταστατικό, με αποτέλεσμα να αναπτύσσουν μόνον ενοχική ενέργεια έναντι των συμβαλλόμενων μερών.⁴⁹ Τέτοιες είναι, π.χ., οι εξωεταιρικές συμφωνίες με τις οποίες επιβάλλονται πρόσθετες υποχρεώσεις στους μετόχους της ανώνυμης εταιρείας, καθώς αντίκεινται στην αναγκαστικού δικαίου *αρχή της έλλειψης μετοχικών υποχρεώσεων*.⁵⁰

12. Όσον αφορά στα όρια του κύρους τους, οι εξωεταιρικές συμφωνίες, ως ενοχικές συμβάσεις, είναι καταρχήν έγκυρες, υπό την επιφύλαξη των γενικών διατάξεων του αστικού δικαίου για το κύρος των δικαιοπραξιών. Έτσι, μια εξωεταιρική συμφωνία δεν μπορεί να αντίκειται στο νόμο (άρθρο 174 ΑΚ), συμπεριλαμβανομένων εν προκειμένω και των αναγκαστικού δικαίου διατάξεων του κ.ν. 2190/1920^{51, 52} ούτε στα χρηστά ήθη (άρθρα 178, 179, 281 ΑΚ).⁵³ Συνεπώς,

Μιχαλόπουλος, ΕΕμπΔ 1992, 345 επ., 353, *Νισυραίος*, εις: ΔικΑΕ, τόμος 1, 2002, άρθρο 2, αρ. 98, *Περάκης*, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, αρ. 79, σελ. 66-67 και αρ. 136, σελ. 117, *Σπυρίδωνος*, ΔΕΕ 2004, 641 επ., 641, *Maurer*, Nebenvereinbarungen im griechischen Aktienrecht im Vergleich zur deutschen Praxis, σελ. 58, ΕφΑθ 8129/1977, ΕΕμπΔ 1978, 214 επ., 215, ΠΠΑ 569/2007, ΕΕμπΔ 2008, 76 επ., 77, ΠΠΑ 3265/1991, ΕΕμπΔ 1991, 444 επ., 446, ΜΠΑ 6118/1977, ΕΕμπΔ 1977, 563 επ., 566.

46. *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 15-16, σελ. 5-6. Βλ. και *Μιχαλόπουλο*, ΕΕμπΔ 1992, 345 επ., 348. Ομοίως στο γερμανικό δίκαιο: *Noack*, Gesellschaftervereinbarungen bei Kapitalgesellschaften, σελ. 63-64 («*echte/unechte Bestandteile der Satzung*»).

47. Άλλο θέμα είναι ότι ενίοτε οι συμβαλλόμενοι προτιμούν να τις καταρτίσουν σε χωριστό κείμενο (π.χ. για περιορισμό του κόστους, ταχύτητα διαδικασίας, μυστικότητα, αποκλεισμό της δυνατότητας τροποποίησης με πλειοψηφία κ.λπ.), οπότε καθίστανται «*θέσει*» εξωεταιρικές συμφωνίες (βλ. αναλυτικά *Περάκη*, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, αρ. 4, σελ. 6-7).

48. *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 17, σελ. 6. Βλ. και *Περάκη*, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, υποσ. 30, σελ. 20.

49. *Tellis*, RHD 2002, 85 επ., 115. Ο *Περάκης* (Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, αρ. 2, σελ. 6) τις αποκαλεί ως «*φύσει*» εξωεταιρικές συμφωνίες.

50. Για την αρχή της έλλειψης μετοχικών υποχρεώσεων βλ. παρ. 147 επ. του Γ' Κεφαλαίου.

51. Θεωρείται, π.χ., άκυρη η εξωεταιρική συμφωνία που αντίκειται στις νόμιμες διατάξεις για την ευθύνη του διοικητικού συμβουλίου (*Παμπούκης*, ΕπισκΕΔ 2012, 597 επ., 601-603).

52. *Βαρελά*, εις: ΔικΑΕ 2010, τόμος 1, άρθρο 2, αρ. 15. Ομοίως: *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 338, σελ. 160, ο οποίος πάντως θεωρεί ότι δεν μπορούν οι αναγκαστικού δικαίου διατάξεις να τεθούν εν γένει ως όριο του κύρους των εξωεταιρικών συμφωνιών (ο *ίδιος*, ό.π., αρ. 371-372, σελ. 177-179), *Σπυρίδωνος*, ΔΕΕ 2004, 641 επ., 648 και 649. Πρβλ. *Ρόκα*, Εμπορικές εταιρείες, § 29, αρ. 13, σελ. 230, κατά τον οποίο όριο του κύρους των εξωεταιρικών συμφωνιών συνιστά και η απαγόρευση *καταστρατήγησης* (όχι παραβίασης) των αναγκαστικού δικαίου διατάξεων του κ.ν. 2190/1920. Συνεπώς, κατά τον εν λόγω συγγραφέα είναι άκυρη, π.χ., η συμφωνία που συνεπάγεται την παραίτηση της εταιρείας από τις αξιώσεις της προς αποζημίωση κατά μελών του διοικητικού συμβουλίου, χωρίς τήρηση των όρων του άρθρου 22α παρ. 4 του κ.ν. 2190/1920 (βλ. *Ρόκα*, ΔΕΕ 2007, 272 επ., 274).

53. *Αντωνόπουλος*, Δίκαιο ανώνυμης εταιρείας και Ε.Π.Ε., § 6, αρ. 31, σελ. 51, *Αυγητίδης*, εις: ΔικΑΕ 2010, τόμος 1, άρθρο 30, αρ. 18, *Γεωργακόπουλος*, Το δίκαιον των εταιρειών (IV), § 25, σελ. 161 επ., σελ. 162,

είναι, π.χ., άκυρη η εξωεταιρική συμφωνία που ρυθμίζει αθέμιτη εξαγορά ψήφου⁵⁴ ή συνιστά απαγορευμένο περιορισμό του ανταγωνισμού.⁵⁵

13. Περαιτέρω, επειδή οι εξωεταιρικές συμφωνίες συνδέονται με ορισμένη ανώνυμη εταιρεία,⁵⁶ κατά την κρατούσα γνώμη, το κύρος τους ελέγχεται και υπό το φως του εταιρικού δικαίου. Σύμφωνα με τη θέση αυτή, όρια για το κύρος των εξωεταιρικών συμφωνιών θέτουν: (α) ο «*εταιρικός πυρήνας*», η «*φύση*» ή ο «*μηχανισμός*» της ανώνυμης εταιρείας, (β) το εταιρικό συμφέρον, καθώς και (γ) το εταιρικό καταστατικό. Πιο συγκεκριμένα:

14. Υποστηρίζεται ότι η εξωεταιρική συμφωνία είναι άκυρη, εάν θίγει τον «*εταιρικό πυρήνα*»,⁵⁷ τη «*φύση*»⁵⁸ ή το «*μηχανισμό*»⁵⁹ της ανώνυμης εταιρείας. Υπό τις ανωτέρω έννοιες πρέπει να νοηθούν αφενός τα *δομικά χαρακτηριστικά της ανώνυμης εταιρείας* και αφετέρου οι *αναγκαστικού δικαίου γενικές αρχές* που τη διέπουν,⁶⁰ και όχι εν γένει οι αναγκαστικού δικαίου διατάξεις του κ.ν. 2190/1920. Κι αυτό γιατί στην τελευταία περίπτωση, πρόκειται για αντίθεση στο νόμο, η οποία καθιστά την εξωεταιρική συμφωνία άκυρη σύμφωνα με το γενικό κανόνα του άρθρου 174 ΑΚ.⁶¹ Έτσι, π.χ., είναι παράνομες και απολύτως άκυρες ως αντίθετες στην αναγκαστικού δικαίου *αρχή της πραγματικής καταβολής του μετοχικού κεφαλαίου* οι συμφωνίες μεταξύ μετόχων ότι δεν ευθύνονται έναντι της εταιρείας προς καταβολή της διαφοράς ανάμεσα στην πραγματική αξία της εισφοράς σε είδος (σύμφωνα με την εκτίμηση αυτής κατά το άρθρο 9 του κ.ν. 2190/1920) και την αξία των αναληφθεισών μετοχών.⁶²

15. Ωστόσο, αυτή η θέση δεν μπορεί να γίνει δεκτή άνευ ετέρου. Εκκινώντας από τη σκέψη ότι οι εξωεταιρικές συμφωνίες συνάπτονται κυρίως προς αποφυγή του αυστηρού δικαίου της

Καράσης, ΧρΙΔ 2011, 142 επ., 144, Κεφαλάς, ΕΕμπΔ 1971, 179 επ., 184, Κοτσήρης, ΕΕμπΔ 2006, 237 επ., 240, Μαρίνος, ΧρΙΔ 2004, 97 επ., 101, Μαρίνος, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 337, σελ. 160 και αρ. 341-349, σελ. 162-166, Μάρκου, ΕλλΔνη 2010, 344 επ., 347, Μήτσου, εις: Αντωνόπουλος/Μούζουλας (επιμ.), ΑΕ, τόμος 1, άρθρο 2, αρ. 44, Μιχαλόπουλος, ΕΕμπΔ 1992, 345 επ., 353, Νισυραίος, εις: ΔικΑΕ, τόμος 1, 2002, άρθρο 2, αρ. 103, Περάκης, εις: ΔικΑΕ, τόμος 1, 2002, Γενική Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, αρ. 26, Περάκης, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, αρ. 158, σελ. 135, Σπυρίδωνος, ΔΕΕ 2004, 641 επ., 649, Χατζημικαήλ, εις: Μαρίνος (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρεία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, σελ. 143 επ., σελ. 193, Εισηγητής ΠΠΑ 5001/1971, ΕΕμπΔ 1971, 545 επ., 545, ΜΠΑ 6118/1977, ΕΕμπΔ 1977, 563 επ., 566.

54. Βλ. και άρθρο 59 κ.ν. 2190/1920.

55. Βλ. άρθρο 1 ν. 3959/2011 «Προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού». Βλ., αντί άλλων, Μαρίνο, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 340, σελ. 161-162 (με αναφορά στον προϊσχύοντα ν. 703/1977).

56. Πρβλ. (στο γαλλικό δίκαιο): Guyon, Aménagements statutaires et conventions entre associés, σελ. 303, κατά τον οποίο: «*Autés οι συμβάσεις, αν και καταρχήν είναι ανεξάρτητες, ωστόσο επηρεάζονται, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, από την ύπαρξη της εταιρείας, όπως οι δορυφόροι ελκύονται, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, από το κύριο άστρο. Έτσι, η εταιρεία είναι συγκρίσιμη με το κύριο άστρο ενός συμβατικού νεφελώματος*».

57. Αντωνόπουλος, Δίκαιο ανώνυμης εταιρείας και Ε.Π.Ε., § 6, αρ. 31, σελ. 52.

58. Αυγητίδης, εις: ΔικΑΕ 2010, τόμος 1, άρθρο 30, αρ. 18, ΠΠΑ 3265/1991, ΕΕμπΔ 1991, 444 επ., 446.

59. Αυγητίδης, εις: ΔικΑΕ 2010, τόμος 1, άρθρο 30, αρ. 18, Περάκης, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος ψήφου του μετόχου, αρ. 132, σελ. 110-111.

60. Βλ. παρ. 22 επ. και 47 επ. του Γ' Κεφαλαίου.

61. Ομοίως (ως προς τις γενικές αρχές αναγκαστικού δικαίου) Μαρίνος, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 377, σελ. 180-181 και αρ. 380, σελ. 182, καθώς και Μαρίνος, ΧρΙΔ 2004, 97 επ., 101-102.

62. Βερβεσός, εις: ΔικΑΕ 2010, τόμος 1, άρθρο 9, αρ. 15. Για την αρχή της πραγματικής καταβολής του μετοχικού κεφαλαίου βλ. παρ. 132 επ. του Γ' Κεφαλαίου.

ανώνυμης εταιρείας, αυτονόητα συμπεραίνεται ότι τα όρια της καταστατικής ελευθερίας δεν είναι δυνατόν να ταυτίζονται με τα όρια της «εξωκαταστατικής» συμβατικής ελευθερίας που διέπει τις εν λόγω ενοχικού δικαίου συμβάσεις.⁶³ Μάλιστα, προς αποφυγή της σχετικής αντίφασης, η συγκεκριμένη θέση καταλήγει τελικά να εντάσσει στον «εταιρικό πυρήνα» της ανώνυμης εταιρείας ως όριο του κύρους των εξωεταιρικών συμφωνιών μόνον ορισμένες από τις αναγκαστικού δικαίου αρχές που τη διέπουν, όπως κατά περίπτωση κρίνονται από τη νομολογία.⁶⁴ Έτσι, γίνεται δεκτό ότι οι εξωεταιρικές συμφωνίες μπορούν να έχουν περιεχόμενο που αποκλίνει από την αρχή της έλλειψης μετοχικών υποχρεώσεων,⁶⁵ την αρχή της ελεύθερης μεταβίβασης των μετοχών,⁶⁶ την αρχή της πλειοψηφίας,⁶⁷ καθώς και την προστασία της μειοψηφίας.⁶⁸ Ομοίως, θεωρείται έγκυρη η εξωεταιρική συμφωνία που, αποκλίνοντας από την αναγκαστικού δικαίου αρχή του μετακλητού,⁶⁹ επιτρέπει την εφ' όρου ζωής διατήρηση ιδιότητας μέλους διοικητικού συμβουλίου.⁷⁰ Αυτονόητο είναι, όμως, ότι αυτή η *ad hoc* θεώρηση ορισμένων αρχών αναγκαστικού δικαίου ως ορίων για το κύρος των εξωεταιρικών συμφωνιών στερείται σαφήνειας και προκαλεί ανασφάλεια δικαίου.

16. Κατά την κρατούσα γνώμη γίνεται, επιπροσθέτως, δεκτό ότι οι εξωεταιρικές συμφωνίες πρέπει να εξυπηρετούν το συμφέρον όχι μόνον των συμβαλλομένων αλλά και της εταιρείας καθ' εαυτής.⁷¹ Συνεπώς, κατά την άποψη αυτή, είναι άκυρη η εξωεταιρική συμφωνία που προ-

63. Βλ. *Μαρίνο*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 368-372, σελ. 176-179. Πρβλ. (στο γερμανικό δίκαιο): *Winter*, εις: RWS-Forum 8: Gesellschaftsrecht 1995, σελ. 131 επ., σελ. 134-135.

64. *Ρόκας*, Εμπορικές εταιρείες, § 29, αρ. 13, σελ. 230. Ομοίως: *Μαρίνος*, ΧρΙΔ 2004, 97 επ., 103-104.

65. *Κεφαλέας*, ΕΕμπΔ 1971, 179 επ., 183-184, *Μαρίνος*, ΧρΙΔ 2004, 97 επ., 103, Εισηγητής ΠΠΑ 5001/1971, ΕΕμπΔ 1971, 545 επ., 545, ΜΠΑ 6118/1977, ΕΕμπΔ 1977, 563 επ., 566. Έτσι, π.χ., είναι έγκυρη η εξωεταιρική συμφωνία προς παροχή ψήφου σε ορισμένη κατεύθυνση ή προς καταβολή συμπληρωματικών εισφορών. Βλ. και *Noack*, Gesellschaftervereinbarungen bei Kapitalgesellschaften, σελ. 127-128. Γενικά για την αρχή της έλλειψης μετοχικών υποχρεώσεων βλ. παρ. 147 επ. του Γ' Κεφαλαίου.

66. Βλ. και *Μαρίνο*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 386, σελ. 184. Έτσι, π.χ., είναι έγκυρη η εξωεταιρική συμφωνία που αφορά στη δέσμευση ανώνυμων μετοχών. Γενικά για την αρχή της ελεύθερης μεταβίβασης των μετοχών βλ. παρ. 163 επ. του Γ' Κεφαλαίου.

67. Έτσι, π.χ., είναι έγκυρη η εξωεταιρική συμφωνία που επιτρέπει την ανάθεση της διοίκησης στη μειοψηφία (βλ., ιδίως, ΠΠΑ 5723/2006, ΔΕΕ 2006, 1145 επ., 1146-1147, ΠΠΑ 5565/2003, ΕΕμπΔ 2003, 828 επ., 831). Γενικά για την αρχή της κεφαλαιουχικής πλειοψηφίας βλ. παρ. 210 επ. του Γ' Κεφαλαίου.

68. Έτσι, π.χ., θεωρήθηκε ως έγκυρη η εξωεταιρική συμφωνία, με την οποία συμφωνήθηκε ότι, μετά την εκχώρηση του δικαιώματος απόληψης μελλοντικών μερισμάτων στους πλειοψηφούντες μετόχους, η μειοψηφία δεν θα συμμετέχει εν γένει στη γενική συνέλευση και το διοικητικό συμβούλιο (βλ. ΑΠ 1543/2004, ΧρΙΔ 2005, 508-509. Κριτικά: *Ρόκας*, Εμπορικές Εταιρείες, § 29, υποσ. 17, σελ. 230, αλλά και *Μιχαλόπουλος*, εις: 18° ΠΣΕΔ, σελ. 145 επ., υποσ. 90, σελ. 168). Κατά μία άποψη, το κύρος των εξωεταιρικών συμφωνιών που αποκλίνουν από τη γενική αρχή της προστασίας της μειοψηφίας μπορεί να κριθεί κατά τις γενικές διατάξεις των άρθρων 179 και 281 ΑΚ (*Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 386, σελ. 184). Για την προστασία της μειοψηφίας βλ. παρ. 223 επ. του Γ' Κεφαλαίου.

69. Βλ. άρθρο 19 παρ. 2 κ.ν. 2190/1920 (και παρ. 107.2.2 του Γ' Κεφαλαίου).

70. Βλ., π.χ., ΕφΑΘ 7119/2004, ΕΕμπΔ 2005, 54 επ., 56, ΠΠΑ 5723/2006, ΔΕΕ 2006, 1145 επ., 1146-1147.

71. *Αντωνόπουλος*, Δίκαιο ανώνυμης εταιρείας και Ε.Π.Ε., § 6, αρ. 31, σελ. 52, *Αυγητίδης*, εις: ΔικΑΕ 2010, τόμος 1, άρθρο 30, αρ. 18, *Κεφαλέας*, ΕΕμπΔ 1971, 179 επ., 182, *Μούζουλας*, ΕλλΔνη 1995, 267 επ., 275, *Νισυραίος*, εις: ΔικΑΕ, τόμος 1, 2002, άρθρο 2, αρ. 105, *Σπυρίδωνος*, ΔΕΕ 2004, 641 επ., 649, ΠΠΑ 3265/1991, ΕΕμπΔ 1991, 444 επ., 446, Εισηγητής ΠΠΑ 5001/1971, ΕΕμπΔ 1971, 545 επ., 545, ΜΠΑ 6118/1977, ΕΕμπΔ 1977, 563 επ., 566, *Maurer*, Nebenvereinbarungen im griechischen Aktienrecht im Vergleich zur deutschen Praxis, σελ. 63. *Contra*: *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 351-357, σελ. 166-170, *Μαρίνος*, ΧρΙΔ 2004, 97 επ., 101 και ήδη *Περάκης*, Ενοχικά δεσμεύσεις του δικαιώματος

βλέπει συμφωνία ψήφου αντίθετη προς το εταιρικό συμφέρον.⁷² Ομοίως, δεν είναι νόμιμη η συμφωνία που καταργεί το δικαίωμα του πλειοψηφούντος μετόχου προς εξαγορά των μετοχών μειοψηφίας κατά το άρθρο 49γ του κ.ν. 2190/1920, διότι αυτή η διάταξη εξυπηρετεί το εταιρικό συμφέρον.⁷³

17. Επειδή σύμφωνα με την κρατούσα στη θεωρία θέση, το εταιρικό συμφέρον ταυτίζεται με το συμφέρον των μετόχων, ορθότερο είναι αυτό να εντάσσεται στην ευρύτερη έννοια της *προστασίας των μετόχων*.⁷⁴ Υπό αυτή την οπτική γωνία, δεν φαίνεται καν να υπάρχει σκοπιμότητα ορισμένη εξωεταιρική συμφωνία να αντίκειται στην επιδίωξη του εταιρικού συμφέροντος. Κατά συνέπεια, το συγκεκριμένο κριτήριο δεν θα πρέπει να θεωρείται ως όριο του κύρους των εξωεταιρικών συμφωνιών.

18. Η κρατούσα γνώμη δέχεται, τέλος, ότι οι εξωεταιρικές συμφωνίες δεν πρέπει να αντίκεινται σε απαγορευτική διάταξη του καταστατικού.⁷⁵ Ορθώς αυτή η θέση υπόκειται σε κριτική,⁷⁶ με το βασικό αντεπιχείρημα ότι το καταστατικό, παρά τον οργανωτικό - κανονιστικό χαρακτήρα του, είναι σύμβαση. Συνεπώς, δεν είναι δυνατό να περιορίζει τη συμβατική ελευθερία των μερών, τα οποία, σε κάθε περίπτωση, μπορούν να προβούν στην κατάρτιση αντίθετης σύμβασης (*«actus contrarius»*). Άλλωστε, η σύναψη εξωεταιρικής συμφωνίας με περιεχόμενο αντίθετο στο καταστατικό δεν μπορεί να αποκλειστεί, διότι δεν αντίκειται ούτε στο νόμο ούτε στα χρηστά ήθη.⁷⁷

19. Από τα ανωτέρω συμπεραίνεται ότι η κρατούσα γνώμη εμφανίζει δογματική ασυνέπεια και περιπίπτει σε αντίφαση σχετικά με την εξέταση του κύρους των εξωεταιρικών συμφωνιών βάσει στοιχείων του δικαίου της ανώνυμης εταιρείας, όπως ιδίως οι γενικές αρχές αναγκαστικού δικαίου που τη διέπουν. Διότι, ενώ εκκινεί από την ιδέα ότι πρόκειται για ενοχικές συμβάσεις διεπόμενες από την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, τελικά λαμβάνει υπόψη για τον έλεγχο του κύρους τους το αναγκαστικό δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας. Έτσι, όμως, έμμεσα περιορίζει την «εξωκαταστατική» συμβατική ελευθερία στα αυστηρότερα όρια της καταστατικής

ψήφου του μετόχου, αρ. 129, σελ. 108-109, ΠΠΑ 569/2007, ΕΕμπΔ 2008, 76 επ., 77, κατά την οποία «οι παραεταιρικές συμφωνίες είναι φυσικό εκ των πραγμάτων να επιδιώκουν, επιπλέον του εταιρικού συμφέροντος ή και ανεξαρτήτως αυτού, τα ιδιαίτερα ατομικά συμφέροντα των μετόχων που συμβλήθηκαν σε αυτές».

72. Σπυρίδωνος, ΔΕΕ 2004, 641 επ., 649. Σύμφωνα με την ΠΠΣάμου 25/2012, ΧρΙΔ 2012, 528 επ., 530-531, η εξωεταιρική συμφωνία που επιβάλλει τη διαρκή συμμετοχή δύο οικογενειών μετόχων στο κεφάλαιο της ανώνυμης εταιρείας σε ποσοστό 50% και την υποχρέωση ομόφωνης λήψης όλων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης αντίκειται προφανώς στο εταιρικό συμφέρον, διότι καταδικάζει την εταιρεία σε αέναη αδυναμία λειτουργίας και λήψης αποφάσεων και απαγορεύει άμεσα την αλλαγή των ποσοστών συμμετοχής στο κεφάλαιό της (ομοίως: Μαρίνος, ΧρΙΔ 2012, 693 επ.).

73. Βενιέρης, Η εξαγορά μετοχών της μειοψηφίας στην Α.Ε., αρ. 237, σελ. 67, Βενιέρης, εις: ΔικΑΕ 2010, τόμος 2, Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 49α-49γ, αρ. 27.

74. Βλ. και παρ. 10 του Γ' Κεφαλαίου.

75. Καραύης, ΧρΙΔ 2011, 142 επ., 144, Μάρκου, ΕλλΔνη 2010, 344 επ., 347, Μιχαλόπουλος, εις: 18^ο ΠΣΕΔ, σελ. 145 επ., σελ. 153, Μιχαλόπουλος, ΕΕμπΔ 1992, 345 επ., 353, Μούζουλας, ΕλλΔνη 1995, 267 επ., 273-274, Μούζουλας, ΕΕμπΔ 1996, 644 επ., 648, Χατζημιχαήλ, εις: Μαρίνος (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρεία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, σελ. 143 επ., σελ. 193, Maurer, Nebenvereinbarungen im griechischen Aktienrecht im Vergleich zur deutschen Praxis, σελ. 63.

76. Μαρίνος, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 435-436, σελ. 204-205. Βλ. και ήδη Γεωργακόπουλο, Το δίκαιον των εταιρειών (III), § 38, αρ. Ι.3.(Β), σελ. 329-330.

77. Βλ. άρθρα 174, 178-179 ΑΚ.

ελευθερίας.⁷⁸ Συνεπώς, ορθώς υποστηρίζεται ότι τα όρια του κύρους των εξωεταιρικών συμφωνιών πρέπει να αναθεωρηθούν σε βάθος,⁷⁹ διότι «*το μοντέλο της καταστατικής ελευθερίας δεν μπορεί να παράσχει δεσμευτικά όρια της ελευθερίας των μετόχων στην εξωκαταστατική δραστηριοποίησή τους*».⁸⁰ Βέβαια, προς αποφυγή της ανωτέρω αντίφασης, η κρατούσα γνώμη καταλήγει να κρίνει περιπτωσιολογικά το κύρος των εξωεταιρικών συμφωνιών που αποκλίνουν από τις αναγκαστικού δικαίου αρχές της ανώνυμης εταιρείας. Περιττό να σημειωθεί ότι αυτή η αποσπασματική θεώρηση των εξωεταιρικών συμφωνιών προκαλεί δογματική ασάφεια και ανασφάλεια δικαίου. Επομένως, ως όρια του κύρους των εξωεταιρικών συμφωνιών είναι δογματικά σωστότερο να θεωρούνται μόνον οι γενικές διατάξεις του αστικού δικαίου για το κύρος των συμβάσεων. Κατά συνέπεια, τα όρια του κύρους των εξωεταιρικών συμφωνιών πρέπει να αναθεωρηθούν. Σε κάθε περίπτωση, υπό το ισχύον καθεστώς, η θεώρηση των εξωεταιρικών συμφωνιών ως ενοχικών συμβάσεων που καταρχήν διευρύνουν την καταστατική ελευθερία στα όρια της συμβατικής ελευθερίας είναι εν μέρει ορθή, αλλά αντιμετωπίζει απλουστευτικά το ζήτημα, με αποτέλεσμα να συνιστά (μερικό και) ανεπαρκές συμπέρασμα.

78. Ομοίως: *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 442, σελ. 208.

79. *Μαρίνος*, ΕλλΔνη 2008, 677 επ., 690.

80. *Μαρίνος*, Εξωεταιρικές συμφωνίες μετόχων, αρ. 509, σελ. 245.

Ποιο είναι το επιτρεπτό περιεχόμενο του καταστατικού μιας ανώνυμης εταιρείας; Είναι ορθότερη η νομοθετική κατοχύρωση καταστατικής ελευθερίας ή καταστατικής αυστηρότητας; Τι όρια θέτει στη διαμόρφωση των καταστατικών διατάξεων το δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας; Μπορούν οι μέτοχοι να περιλάβουν στο καταστατικό οποιαδήποτε ρύθμιση επιθυμούν; Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να απαντήσει στα ανωτέρω ερωτήματα. Κι αυτό γιατί ο ΚΝ 2190/1920 «Περί ανωνύμων εταιρειών» δεν περιέχει μια γενική ρήτρα, η οποία οριοθετεί την αυτονομία διαμόρφωσης των καταστατικών διατάξεων. Μάλιστα, από την ερμηνεία των σχετικών νομοθετικών ρυθμίσεων προκύπτει ότι το (ελληνικό) δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας υιοθετεί «ενδιάμεση θέση» σε σχέση με τα δύο άκρα της (γερμανικής) απόλυτης αυστηρότητας και της (αγγλικής) πλήρους ελευθερίας. Έτσι, η ανίχνευση των ορίων της καταστατικής ελευθερίας στην ανώνυμη εταιρεία κρίνεται κατά περίπτωση από τη θεωρία και τη νομολογία. Με την παρούσα μελέτη επιδιώκεται η χάραξη των ορίων της καταστατικής ελευθερίας στην ανώνυμη εταιρεία με συστηματικό τρόπο και με τη διατύπωση ενός γενικού κανόνα, προκειμένου να αρθεί η σχετική «αμυχανία» του εφαρμοστή του δικαίου.

ISSN: 978-960-562-290-9

14791